

Kvartalsrapport 2/2016

RESULTATREGNSKAP

BALANSE

NOTER

Innhold

Styrets beretning	3
Regnskap KLP konsern	8
Resultatregnskap	8
Balanse	9
Egenkapitaloppstilling	10
Kontantstrømoppstilling	11
Noter til regnskapet	12
Note 1 Regnskapsprinsipper og estimater	12
Note 2 Segmentinformasjon	13
Note 3 Premieinntekter for egen regning	16
Note 4 Andre inntekter	16
Note 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	17
Note 6 Driftskostnader	17
Note 7 Andre kostnader	17
Note 8 Investerings eiendom	18
Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	18
Note 10 Innlån	22
Note 11 Virkelig verdi hierarki	24
Note 12 Likviditetsrisiko	28
Note 13 Renterisiko	30
Note 14 Kredittrisiko	33
Note 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	37
Note 16 Frigjorte reserver	37
Note 17 Solvensmargindekning	38
Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	39
Nøkkeltall - akkumulert	40
Ikke-finansielt regnskap	42
Note 1 Dialog	43
Note 2 Energiforbruk	43
Regnskap Kommunal Landspensjonskasse	44
Resultatregnskap	45
Balanse	46
Egenkapitaloppstilling	48
Kontantstrømoppstilling	51
Noter til regnskapet	52
Note 1 Regnskapsprinsipper og estimater	52
Note 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer	53
Note 3 Premieinntekter for egen regning	53
Note 4 Erstatninger	53
Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader	53
Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	54
Note 7 Virkelig verdi hierarki	62
Note 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	70
Note 9 Forpliktelser	71
Note 10 Solvensmargindekning	72

Rapport andre kvartal 2016

KLP leverer et godt resultat i andre kvartal 2016

- God avkastning til tross for urolige aksjemarkeder i etterkant av Brexit.
- Verdijustert avkastning i kollektivporteføljen på 1,7 prosent andre kvartal og 2,7 prosent hittil i år.
- Bokført avkastning på kollektivporteføljen utgjør 1,1 prosent i andre kvartal og 2,2 prosent hittil i år.
- Kapitaldekning etter Solvens II på 189 prosent uten bruk av overgangsregler.

KLP – et kundeeiet konsern

KLP-konsernet består av følgende selskaper: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterselskapene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Bedriftspensjon, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av andre kvartal en forvaltningskapital på 577 milliarder kroner, en vekst på 34 milliarder kroner hittil i år.

Driftsresultatet utgjør 9,2 milliarder kroner (5,4)¹ etter første halvår, mens det i andre kvartal var 6,2 milliarder kroner. Konsernets totalresultat er godt med 1,1 milliard kroner i kvartalet og 1,4 milliard kroner hittil i år.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Av KLPs forvaltningskapital på 485,1 milliarder kroner er 434,2 milliarder kroner knyttet til forsikringsforpliktelser i offentlig tjenestepensjon.

Resultat andre kvartal 2016

Avkastningsresultat

KLP oppnådde i første halvår et avkastningsresultat, avkastning ut over grunnlagsrente, på 4 milliarder kroner (2,6), hvorav 1,9 milliarder kroner i andre kvartal. Finansinntekter fra kundemidler utgjør 11,3 milliarder kroner (9,0), hvorav 7,2 milliarder i andre kvartal. Verdijustert avkastning på kollektivporteføljen ble 2,7 prosent i halvåret og bokført avkastning ble 2,2 prosent.

Risikoresultat

Risikoresultatet var godt i første kvartal, men noe svakere i andre. Risikoresultatet er forskjellen mellom antatte og faktiske pensjoneringsmønstre. Risikohendelsene i bestanden er innenfor forventninger gjennom halvåret og resultatet utgjør 278 millioner kroner, hvorav 126 millioner kroner for andre kvartal. Det legges opp til at 136 millioner kroner av risikoresultatet avsettes til risikoutjevningfond, resten tilbakeføres til kundenes premiefond.

Administrasjonsresultat

Selskapets administrasjonsresultat viser et overskudd på 65 millioner kroner (132) ved utgangen av andre kvartal, hvorav 45 millioner kroner er oppnådd i andre kvartal. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 218 millioner kroner (237) i kvartalet.

Samlet resultat

Samlet resultat til selskapet ble 1,4 milliarder kroner (1,0) i første halvår, hvorav 1,1 milliarder kroner i andre kvartal. Kunderesultat ble 4,0 milliarder kroner (2,7) for halvåret og 2,0 for kvartalet.

Millioner kroner	Kunder	Selskap	Sum
Avkastningsresultat	3 878	75	3 952
Risikoresultat	142	136	278
Rentegarantipremie		340	340
Administrasjonsresultat		65	65
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		581	581
Skatt		275	275
Andre resultatелеmenter		-79	-79
Resultat etter 2. kvartal 2016	4 019	1 392	5 412
Resultat etter 2. kvartal 2015	2 691	1 026	3 717

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2015.

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har vokst med 27,2 milliarder kroner i løpet av halvåret og utgjør 485,1 milliarder kroner. Forsikringsforpliktelsene har økt med 21,8 milliarder kroner i løpet av halvåret og utgjør 434,2 milliarder kroner.

Kursreguleringsfondet har i løpet av første halvår økt med 2,5 milliarder kroner til 24,0 milliarder kroner. Dette skyldes kursgevinster på rentebærende instrumenter etter at rentene har falt i første halvår.

Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital under Solvens II med et beløp tilsvarende 2,5 prosent av premiereserven. Dette utgjør 9,3 milliarder kroner ved utgangen av andre kvartal.

Uten bruk av overgangsregler er selskapets kapitaldekning etter Solvens II 189 prosent. Ved å hensynta overgangsordningen for tekniske avsetninger blir kapitaldekningen 343 prosent. KLP har et mål om at kapitaldekningen skal ligge over 150 prosent uten bruk av overgangsregler. Soliditetsberegningene ligger altså godt over dette målet og understreker selskapets sterke soliditet.

Selskapet innfridde et ansvarlig lån på 300 millioner euro på første mulige dato for innfrielse, 11.04.2016.

Styret vurderer selskapets soliditet som god.

Nøkkeltall

Prosent	Hittil per 2. kvartal		Året
	2016	2015	2015
Bokført avkastning	2,2	2,0	3,6
Verdijustert avkastning	2,7	2,3	4,0
Verdijustert inkl. merverdier i hold-til-forfall og utlån	3,4	1,0	2,8
<i>Avkastningstallene gjelder kollektivporteføljen</i>			
Kapitaldekning Solvens II	189		187
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	343		274

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusiv mottatt premiereserve ved tilflytting utgjør 12,2 milliarder kroner (10,0) i kvartalet, 17,9 milliarder kroner (16,0) for halvåret.

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusiv avgitt premiereserve ved fraflytting, er økt med 6,6 prosent og utgjorde 7,9 milliarder kroner (7,4) hittil i år.

Forvaltning av kollektivporteføljen

Eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 444,2 milliarder kroner (409,2) og var investert som vist nedenfor:

Eiendeler	Andel	Avkastning	
		1. halvår 2016	1. halvår 2015
Alle tall i prosent	30.06.16		30.06.15
Aksjer	19,6 %	-1,6 %	21,5 %
Omløpsobligasjoner	21,0 %	4,9 %	21,1 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	26,8 %	2,1 %	27,4 %
Utlån	11,7 %	1,2 %	12,2 %
Eiendom	12,3 %	5,1 %	10,9 %
Andre finansielle eiendeler	8,6 %	0,9 %	6,9 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer, inkludert aksjederivater, var 19,6 prosent ved utgangen av andre kvartal. I andre kvartal steg KLPs valutasikrede verdensindeks med 1,2 prosent, mens Oslo Børs (OSEBX) hadde en avkastning på 4,3 prosent. Siden 1. januar har de to indeksene hatt en avkastning på henholdsvis minus 1,0 prosent og minus 1,2 prosent. KLPs meravkastning på globale aksjer var i andre kvartal 0,1 prosent, mens meravkastning på norske aksjer var minus 0,4 prosent. Avkastning hittil i år utgjør minus 1,6 prosent.

Omløpsobligasjoner og pengemarked

Omløpsobligasjoner utgjorde 21 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 8,6 prosent av eiendelene i kollektivporteføljen per 30.06. Globale statsrenter falt i løpet av andre kvartal. Norske statsrenter falt også i løpet av kvartalet, bortsett fra for korte løpetider. Kredittpremiene for KLPs norske og globale obligasjonsporteføljer ble redusert i kvartalet. Den globale statsobligasjonsindeksen oppnådde en valutasikret avkastning på 0,9 prosent i andre kvartal, mens den norske statsobligasjonsindeksen hadde en avkastning på 1,0 prosent. Den globale kredittobligasjonsindeksen til KLP hadde en valutasikret avkastning på 2,8 prosent i kvartalet. Samlet for omløpsobligasjoner oppnådde KLP en avkastning på 2,3 prosent i kvartalet, mens pengemarkedsavkastningen var 0,5 prosent. Avkastning hittil i år utgjør 4,9 prosent.

Obligasjoner som holdes til forfall

Investering i obligasjoner som holdes til forfall utgjorde rundt 27 prosent av kollektivporteføljen 30.06. Ikke regnskapsførte merverdier i kollektivporteføljen utgjorde 13,2 milliarder kroner per 30.06. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av meget kredittverdige institusjoner. Avkastningen på investeringer målt til amortisert kost i andre kvartal var 1,0 prosent. Avkastning hittil i år utgjør 2,1 prosent.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 12,3 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet opp med 536 millioner kroner i andre kvartal. Inkluderes effekten av valutasikring på utenlandske eiendommer, utgjør verdiendringen en oppskrivning på 998 millioner kroner i kvartalet. Kollektivporteføljen eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på 5,1 prosent hittil i år.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 50,1 milliarder kroner. Dette er fordelt med 47,4 milliarder kroner i utlån til kommuner og andre virksomheter, og 2,7 milliarder kroner i pantsikrede boliglån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte merverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 755 millioner kroner per 30.06. Avkastning hittil i år utgjør 1,2 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlig lån/fondsobligasjon.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med lav risiko og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 2,7 prosent i første halvår.

Markedsforhold pensjon

KLP har hatt en sterk vekst de senere år, og erfarer at markedet innenfor offentlig tjenestepensjon nå er mer stabilt. Den pågående kommunereformen kan påvirke KLPs kundemasse, og selskapet følger dette tett.

I bedriftssegmentet erfares noe økt interesse for overgang til innskuddspensjonsordning. KLP har lyktes å vinne en del av kundene som velger denne ordningen. Som Norges ledende leverandør av pensjon til offentlige sektor, ønsker KLP også å være en god leverandør av innskuddspensjon.

Solvens II

Solvens II-regelverket gjelder fra 01.01.2016 med innføringen av Finansforetaksloven og tilhørende forskrifter. Kapitalkravene under det nye regelverket er strengere enn tidligere, men KLP oppfyller kravene med god margin, selv uten bruk av overgangsregler og uten tilpasninger i risikotakningen.

Eierkommunikasjon

Det er gjennomført generalforsamling og møte i foretaksforsamling i andre kvartal.

Representantskapet videreføres ved opprettelsen av en ny foretaksforsamling med samme antall medlemmer og sammensetting.

Generalforsamlingen godkjente årsberetning og regnskap. Vedtaket innebærer at kundene fikk en større tilbakeføring av overskudd enn forespeilet, samtidig som KLP kunne benytte store deler av frigjorte uførepensjonsavsetninger til å senke grunnlagsrenten. Det siste er et viktig tiltak for å møte utfordringene med lave renter.

Datterselskapenes forretningsområder

Privat tjenestepensjon

KLP Bedriftspensjon AS er i vekst. Selskapet har 3,2 milliarder kroner i forvaltningskapital per 30.06, dvs. en økning på 0,3 milliarder kroner siden årsskiftet. Økningen er i hovedsak knyttet til vekst i selskapets innskuddspensjonsportefølje, som nå utgjør 1,4 milliarder kroner. 214 nye bedriftskunder har etablert pensjonsavtale i første halvår, og 333 pensjonskapitalbevis er flyttet til selskapet.

KLP Bedriftspensjon oppnådde en bokført avkastning på kollektivporteføljen på 2,2 prosent og en verdijustert avkastning på 2,8 prosent. Kundene på innskuddspensjon oppnådde en avkastning på 1,8 prosent for samme periode.

Avkastningsresultatet utgjorde 8,6 millioner kroner i første halvår.

Selskapet har søkt Finanstilsynet om å benytte syv år på oppreservering til nytt beregningsgrunnlag K2013. Det totale reservekravet knyttet til innføring av nytt beregningsgrunnlag er 91,6 millioner kroner. Per 30.06 er det totalt avsatt 71,9 millioner kroner inkludert innbetalinger fra egenkapitalen til selskapet. Det gjenstående reservekravet er 19,7 millioner kroner. Selskapet må finansiere minimum 20 prosent av det totale reservekravet over syv år. Per 30.06 er det avsatt 12,6 millioner kroner fra egenkapitalen til selskapet.

Selskapet oppnådde et resultat før skatt på minus 6,9 millioner kroner i første halvår, og er avhengig av fortsatt vekst for å nå lønnsomhet.

Avkastning kundemidler

	30.06.2016	30.06.2015	Året 2015
Kollektivporteføljen			
Bokført avkastning	2,2 %	2,4 %	4,8 %
Verdijustert avkastning	2,8 %	2,5 %	4,7 %
Innskuddspensjon med investeringsvalg			
Profil KLP90	-0,2 %	5,5 %	3,4 %
Profil KLP70	0,8 %	4,1 %	3,0 %
Profil KLP50	2,0 %	2,7 %	2,4 %
Profil KLP30	2,8 %	1,5 %	2,0 %
Profil KLPPM	1,0 %	0,9 %	1,5 %

Skadeforsikring

Andre kvartal viser et resultat før skatt på 66,8 millioner kroner, med fortsatt vekst i alle segmenter og høy medlemsandel blant personmarkedskundene. Per 30.06 var resultatet før skatt 116,3 millioner kroner (15,6). Brutto premiebestand har i løpet av halvåret økt med 8,4 prosent til 1 210 millioner kroner.

I andre kvartal ble det innrapportert en eiendomsskade på 25 millioner kroner. Videre er det i kvartalet innmeldt en yrkesskade med samlet avsetning på 12 millioner kroner.

Samlet utgjør årets ti største skader avsetninger på 71 millioner kroner.

Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er i år inntektsført 40 millioner kroner som regulering av tidligere års reserver.

Finansavkastningen var i andre kvartal 1,8 prosent, og samlet 3,1 prosent for første halvår 2016.

Nøkkeltallene for selskapet var:

Per andre kvartal	2016	2015
Skadeprosent *	80,0	93,7
Kostnadsprosent *	21,7	20,4
Totalkostnadsprosent *	101,7	114,0

*for egen regning

Offentlig-markedet

Netto bestandspremie har i år økt med 7,5 prosent, tilsvarende 37,7 millioner kroner (11,9). Det har allerede vært utlyst et større antall offentlige anbudskonkurranser, og selskapet har hittil i år en positiv tilgang i dette markedet. Det er fremdeles sterk konkurranse med fokus på pris, og selskapet har som målsetning å være en konkurransedyktig leverandør til alle offentlige kunder.

I løpet av kvartalet ble ny utgave av kundeportalen (Kundeside) lansert.

Bedriftsmarkedet

Netto bestandspremie har i år økt med 8,9 prosent, tilsvarende 23,0 millioner kroner (13,2). Det er høy tilbudsaktivitet i et marked hvor konkurransen er hard, likevel ser vi godt tilslag.

Den største skaden i kvartalet er en eiendomsskade anslått til 4,0 millioner kroner.

Personmarkedet

Netto bestandspremie har hittil i år økt med 9,3 prosent, tilsvarende 33,0 millioner kroner (34,2). Bestandsveksten er noe svakere enn forventet. Det har likevel vært en positiv utvikling i nysalg gjennom kvartalet. Medlemsandelen i årets salg har vært 92 prosent. Web-andelen har vært 34 prosent for årets salg til medlemmer.

Den største enkeltskaden i kvartalet er en eiendomsskade anslått til 5,3 millioner kroner.

I tråd med konsernets satsing er det sterk fokus på KLP-medlemmene. Det registreres en klar økning i bruk av selskapets digitale selvbetjeningsløsninger, og det arbeides med å videreutvikle disse ytterligere. I løpet av kvartalet ble således ny utgave av kundeportalen (Min Side) lansert.

Finans

Netto finansinntekt første halvår var 125,1 millioner kroner (89,1). Finansmarkedene bedret seg i andre kvartal og kvartalsavkastningen var 1,8 prosent. Avkastning for aksjer var fortsatt negativ med minus 1,1 prosent. Obligasjonsavkastningen var derimot positiv med 3,4 prosent. Samtidig var eiendomsavkastningen 7,1 prosent, noe som skyldes fortsatt positiv verdiutvikling for selskapets to eiendomsinvesteringer.

Solvens

Som følge av endret regelverk faller sikkerhetsreservene bort og sikkerhetsavsetningene 31.12.2015 på 540 millioner kroner, er overført egenkapitalen. Dette betyr at bufferen mot negative svingninger i resultatet nå ligger i selskapets egenkapital. Ved avleggelse av kvartalsresultatet har selskapet beregnet 25 prosent utsatt skatt på dette beløpet. Det er imidlertid fortsatt uavklart om det skal beregnes utsatt skatt eller ikke, som følge av oppløsningen.

Også regelverket for minstekrav til kapitaldekning har falt bort. Selskapet rapporterer soliditet basert på oppfyllelse av minstekrav til kapitaldekning i henhold til Solvens II-regelverket. Basert på tall per 30.06.2016 er kapitaldekningen (SCR) 277 prosent uten bruk av overgangsregler, som er vesentlig bedre enn kravet på 100 prosent og selskapets måltall på minimum 150 prosent.

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 418 milliarder kroner ved utgangen av første halvår, hvorav 46,5 milliarder kroner kommer fra eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterselskaper.

Netto nytegning i KLP-fondene i første halvår var på 4,3 milliarder kroner, av dette kom 2,2 milliarder kroner fra eksterne kunder.

KLP Kapitalforvaltning oppnådde et resultat før skatt på 1,8 millioner kroner i første halvår (27,0).

Bank

Formålet til KLP Banken er å tilby finansiering av boliglån og andre finansielle tjenester til medlemmer i KLPs pensjonsordninger (PM), og lån til kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver (OM). Utlånsvirksomheten finansieres med innskudd fra personer og bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. I tillegg forvaltes utlån finansiert av pensjonsmidler i KLP. Banken har en god utvikling i tråd med de mål som er satt.

I personmarkedet har Banken 31 070 kunder som er medlemmer, en økning på 3 622 i første halvår som er i tråd med ambisjonene. Medlemsandelen er rundt 71 prosent på innskudd og utlån samlet.

Volumet av boliglån på egen balanse og forvaltede lån økte 0,9 milliarder kroner til 15,0 milliarder i første halvår. Av dette er 12,3 milliarder kroner finansiert av bankens morselskap og datterselskapet KLP Boligkreditt AS.

Offentlige utlån finansiert med innlån fra verdipapirmarkedet, har økt med 0,4 milliarder kroner i løpet av første halvår til 15,7 milliarder. Utlånsveksten i OM inklusive forvaltede lån ble 1,2 milliarder kroner i første halvår. Banken forvalter 38,2 milliarder kroner i offentlige lån for KLP. I tillegg kommer forvaltede utlån i valuta, som er noe redusert siden årsskiftet, til 9,2 milliarder kroner.

Innskuddsveksten i første halvår ble totalt 0,8 milliarder kroner. Samlede innskudd utgjør 8,3 milliarder kroner, hvorav innskudd fra personkunder på 6,6 milliarder kroner og innskudd fra kommuner og bedrifter på 1,6 milliarder kroner.

Restanser og mislighold av boliglån er på et lavt nivå. Lån med mislighold over 90 dager utgjør 0,24 prosent av samlede boliglån ved utløpet av andre kvartal. Det er noe lavere enn tilsvarende tall for første kvartal. Det er foretatt tapsavsetninger på 0,3 millioner kroner i løpet av første halvår.

KLP Banken-konsernet oppnådde et driftsresultat før skatt på 58 millioner kroner i første halvår (15), hvorav 38,1 millioner kroner i andre kvartal. Bankens halvårsresultat fordelt på forretnings-områdene OM og PM gir henholdsvis 39,9 millioner og 17,7 millioner kroner. Resultatforbedringen henger i hovedsak sammen med økt utlånsvolum og gunstig verdiutvikling på bankens verdipapirer utenom utlån. KLP Banken-konsernets verdipapirinvesteringer har så langt i år gitt en gevinst på 13,0 millioner kroner (-14,1). I tillegg kommer en ekstraordinær gevinst på 1,9 millioner kroner som følge av Bankens eierandel ved salget av Visa Europe til Visa Inc. Samlede netto renteinntekter i KLP Banken-konsernet ble 100,3 millioner kroner i første halvår (81,4).

Samfunnsansvar

For KLPs eierskapsutøvelse er andre kvartal preget av den norske generalforsamlingssesongen. KLP og KLP-fondene stemte ved over 90 prosent av alle generalforsamlingene. Det er særlig i saker knyttet til lederlønninger og kapitalutvidelser at KLP stemmer imot styrets innstilling. Det er fortsatt mange selskaper som tilbyr incentivordninger som mangler klare prestasjonskrav eller som er for kortsiktige i forhold til KLPs vurderinger.

KLP-listen ble oppdatert i juni. Utelukkelsen av ett selskap, Total S.A, ble opphevet. De nye utelukkelsene omfattet 31 kullselskaper, to selskaper er utelukket for korrupsjon, ett for andre etiske normer, ett under våpenkriteriet og ett for produksjon av tobakk.

En viktig del av KLPs HMS-arbeid er å samle kunder til konferanser og nettverk for læring og kunnskapsutveksling. I dette kvartalet har KLP arrangert en helseforetakskonferanse i Tromsø og nettverkssamlinger for kommuner i Nordland og Agder.

KLP har hittil i år gjennomført 53 skadeforebyggende aktiviteter hos kunder, herunder eksempelvis kjørekurs for hjemmetjenesten, ergonomikurs for renholdere, kurs i brann-, vann- og innbruddsikring for vaktmestere og driftsteknikere, kurs i håndtering av trusler og vold og kurs i varmearbeider. I tillegg har KLP hatt fem fagdager om utfordringer med kommunale utleieboliger. 57 kommuner har vært representert på disse dagene. Totalt har nærmere 1 200 personer deltatt i de skadeforebyggende aktivitetene.

Fremtidsutsikter og hendelser etter kvartalet

I etterkant av folkeavstemmingen rundt Storbritannias forhold til EU, falt aksjemarkedet kraftig, samtidig som det britiske pundet svekket seg. Selv om aksjemarkedet hentet seg inn etter dette, ser vi at solide buffere er viktig i situasjoner med store svingninger. Rentemarkedet har fortsatt å falle i Norge og Europa. Dette har gitt gevinster på obligasjonene. For nye investeringer reflekteres rentenedgangen i lavere løpende avkastning. Både tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond er buffere som kan dekke opp for lavere avkastning fremover. Solide buffere er en viktig del av selskapets strategi for en forutsigbar kapitalforvaltning.

Standard & Poor's og Moody's har bedret den langsiktige kredittvurdering av KLP til henholdsvis A minus og A2 med stabile fremtidsutsikter. Dette er en anerkjennelse av selskapets styrking av soliditeten de siste årene.

KLP og KLP Kommunekreditt har varslet ratingbyrået Fitch Ratings at den løpende kontrakten ikke vil fornyes etter 01.09.2016. Bakgrunnen for dette er ønske om å redusere konsernets løpende kostnader.

Sammen med våre eiere og kunder vil vi videreutvikle våre produkter og tjenester slik at de opplever seg enda bedre ivaretatt.

Oslo, 17. august 2016

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap

Liv Kari Eskeland
Leder

Egil Johansen
Nestleder

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Ingjerd Blekeli Spiten

Lars Vorland

Susanne Torp-Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Resultat

KLP Konsern

Note	Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
3	Premieinntekter for egen regning	12 505	9 966	20 456	26 261	40 236
	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	3 956	3 717	7 183	6 788	13 076
	Netto renteinntekter bank	47	42	100	81	187
	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	3 059	-4 651	2 917	2 370	1 010
8	Netto inntekter fra investeringseiendommer	1 865	1 020	2 894	2 209	4 816
4	Andre inntekter	224	237	457	472	926
	Ikke-kontrollerende eierinteressenter's andel av avkastning på finansielle instrumenter	-760	401	204	-1 598	-1 949
	Sum netto inntekter	20 895	10 731	34 211	36 583	58 302
	Erstatninger for egen regning	-4 284	-3 976	-8 548	-8 086	-16 161
	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-9 979	-7 712	-15 344	-21 848	-11 740
5	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	104	-6	74	-94	-1 490
6	Driftskostnader	-351	-336	-759	-726	-1 429
7	Andre kostnader	-234	-215	-467	-435	-884
	Sum kostnader	-14 744	-12 245	-25 044	-31 189	-31 704
	Driftsresultat	6 152	-1 514	9 166	5 394	26 598
	Til/fra kursreguleringsfond i livsforsikring	-2 820	3 199	-2 530	-1 393	-1 951
	Til/fra tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	7	57	7	57	-3 073
	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-2 538	-1 048	-5 265	-2 756	-16 435
	Resultat før skatt	800	694	1 378	1 302	5 138
	Skattekostnad ¹	216	-235	22	-354	-927
	Resultat	1 016	460	1 400	948	4 211
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	0	0	-88	0	195
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	9	0	-20
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	20	0	-44
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	-59	0	132
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	49	42	56	78	172
	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	-485	292	-1 070	55	1 319
	Justering av forsikringsforpliktelsene	485	-292	1 070	-55	-1 319
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	-12	-11	-14	-21	-43
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	37	30	42	57	129
	Sum utvidet resultat	37	30	-17	57	261
	Totalresultat	1 053	490	1 383	1 005	4 472
	¹ Ikke-kontrollerede eierinteressenter's andel av skattekostnad	-52	-136	-104	-87	-164

Balanse

KLP Konsern

Note	Miljoner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
	Utsatt skattefordel	47	0	33
	Andre immaterielle eiendeler	563	492	526
	Varige driftsmidler	1 393	1 258	1 346
	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	394	326	368
8,11	Investeringseiendom	55 198	45 486	56 436
9,14	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	33 749	38 296	35 318
9,14	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	97 097	88 446	94 987
9,11,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	1 747	2 043	1 845
9,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	77 042	72 055	75 766
9,11,14	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	163 859	144 275	152 493
9,11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	116 013	113 068	115 493
9,11,14	Finansielle derivater	3 381	1 123	1 292
9	Fordringer	21 639	10 777	3 751
9	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	1 362	1 015	1 183
	Kontanter og bankinnskudd	3 587	7 384	2 424
	SUM EIENDELER	577 072	526 044	543 262
	Innskutt egenkapital	10 424	9 215	10 422
	Opptjent egenkapital	14 625	9 777	13 242
	SUM EGENKAPITAL	25 049	18 992	23 665
9,10	Fondsobligasjonslån	1 919	1 277	1 564
9,10	Ansvarlig lånekapital	6 281	8 478	9 541
	Pensjonsforpliktelse	739	754	634
15	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	435 658	408 316	413 799
15	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	1 362	1 015	1 183
	Premie- og erstatningsavsetning i skadeforsikring	2 469	2 454	2 142
9,10	Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	20 988	17 642	18 987
9,10	Gjeld til kredittinstitusjoner	6 712	5 509	5 099
9,10	Gjeld til og innskudd kunder	8 252	7 305	7 426
9,11	Finansielle derivater	4 540	5 529	7 993
	Utsatt skatt	554	317	835
16	Annen kortsiktig gjeld	14 548	7 059	4 255
	Ikke-kontrollerende eierinteressenter klassifisert som gjeld	48 002	41 396	46 140
	SUM GJELD	552 023	507 052	519 597
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	577 072	526 044	543 262
	Betingede forpliktelse	14 973	10 177	14 346

Egenkapitaloppstilling

KLP Konsern

2016 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2015	10 422	13 242	23 665
Resultat		1 400	1 400
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-59	-59
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		42	42
Sum utvidet resultat		-17	-17
Sum totalresultat		1 383	1 383
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	1		1
Sum transaksjoner med eierne	1		1
Egenkapital 30.06.2016	10 424	14 625	25 049

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn ordinært egenkapitaltilskudd på 1 216 millioner i morselskapet KLP med forfall i 3. kvartal.

2015 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2014 ²	9 173	8 385	17 558
Prinsippendring, oppløsning av sikkerhetsavsetning i skadeforsikring		387	387
Egenkapital 01.01.2015		8 772	17 945
Resultat		948	948
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		0	0
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		57	57
Sum utvidet resultat		57	57
Sum totalresultat		1 005	1 005
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	42		42
Sum transaksjoner med eierne	42		42
Egenkapital 30.06.2015	9 215	9 777	18 992

² UB 31.12.2014 er endret pga. reklassifisering av fond i skadeforsikring med 86 millioner kroner.

Egenkapitaloppstilling – Forts.

KLP Konsern

2015 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2014²	9 173	8 385	17 558
Prinsippendring, oppløsning av sikkerhetsavsetning i skadeforsikring		387	387
Egenkapital 01.01.2015	9 173	8 772	17 945
Resultat		4 211	4 211
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		132	132
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		129	129
Sum utvidet resultat		261	261
Sum totalresultat		4 472	4 472
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 249		1 249
Sum transaksjoner med eierne	1 249		1 249
Egenkapital 31.12.2015	10 422	13 242	23 665

² UB 31.12.2014 er endret pga. reklassifisering av fond i skadeforsikring med 86 millioner kroner.

Kontantstrømoppstilling

KLP Konsern

Millioner kroner	01.01.2016 - 30.06.2016	01.01.2016 - 31.03.2016	01.01.2015 - 31.12.2015	01.01.2015 - 30.09.2015	01.01.2015 - 30.06.2015
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-10 631	-5 259	-18 131	-14 214	-9 454
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ¹	-94	-34	-162	-107	-75
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter ²	11 889	5 524	18 461	14 642	14 657
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	1 163	231	167	321	5 127
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	2 424	2 424	2 257	2 257	2 257
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 587	2 655	2 424	2 578	7 384

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra ikke-kontrollerende eierinteresser.

Noter til regnskapet

KLP Konsern

Note 1 REGNSKAPSPRINSIPPER OG ESTIMATER

Regnskapsprinsipper

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2016 – 30.06.2016. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

De samme regnskapsprinsippene og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i siste årsregnskap, med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2015. Årsregnskapet ligger tilgjengelig på KLPs hjemmeside klp.no.

Som følge av endringer i forsikringsvirksomhetsloven med virkning fra 01.01.2016 har konsernet oppløst bokført sikkerhetsavsetning, og endret sammenligningstall.

Dette har hatt følgende effekter på konsernregnskapet:

Resultatregnskap Millioner kroner	2. kvartal 2015	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Endringer i forsikringsmessige avsetninger	59	0	10
Skattekostnad/-inntekt	- 16	0	8
Resultat	43	0	18

Balanse Millioner kroner	30.06.2015	31.12.2015	Endret IB 01.01.2015
Opptjent egenkapital	387	18	387
Premie- og erstatningsavsetning i skadeforsikring	-530	- 10	- 530
Utsatt skatt/-skattefordel	143	- 8	143

Konsernet har i 2016 endret metode for periodisering av feriepenger. Dette har gitt en økning i personalkostnader med 43,5 mill. kr, som inngår i regnskapslinjen «Driftskostnader». Sammenligningstallene for 2015 er omarbeidet. Det er ikke andre endringer i regnskapsprinsippene som har hatt vesentlig betydning for delårsregnskapet per 30.06.2016.

Note 2 SEGMENTINFORMASJON

Millioner kroner	Kollektiv pensjon offentlig			Kollektiv pensjon privat			Skadeforsikring		
	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	19 653	25 528	38 736	249	236	486	560	498	1 015
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper	21	20	53	0	0	0	0	6	20
Netto finansinntekter fra investeringer	11 616	9 408	17 572	71	53	78	127	92	173
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	452	467	919	2	1	2	1	1	1
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	170	50	263	0	0	0	1	0	0
Ikke-kontrollerende eierinteresser's andel av avkastning på finansielle instrumenter									
Sum inntekter	31 912	35 473	57 542	322	290	566	689	596	1 209
Erstatninger f.e.r.	-8 035	-7 574	-15 283	-65	-45	-84	-448	-467	-801
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	-15 131	-21 626	-11 266	-221	-217	-452	-1	-5	-3
Kostnader innlån	74	-94	-1 490	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-424	-442	-875	-23	-22	-43	-122	-107	-219
Avskrivninger	-43	-37	-80	-1	-1	-1	-2	-2	-3
Andre kostnader	-467	-436	-884	0	0	0	-1	0	0
Sum kostnader	-24 027	-30 209	-29 877	-310	-285	-580	-572	-580	-1 026
Driftsresultat	7 885	5 264	27 665	13	5	-15	116	16	183
Midler tilført forsikringskundene ²	-6 699	-4 135	-22 789	-20	-12	-9	0	0	0
Resultat før skatt	1 187	1 129	4 876	-7	-7	-24	116	16	183
Skattekostnad	275	-102	-533	0	0	0	-25	-11	-46
Resultat etter skatt	1 462	1 026	4 343	-7	-7	-24	91	5	137
Endring i utvidet resultat ekskl. skatt	-70	0	175	-1	0	0	-8	0	26
Totalresultat	1 392	1 026	4 519	-8	-7	-24	83	5	164
Eiendeler	485 071	446 280	457 858	3 222	2 546	2 943	4 567	4 286	4 128
Gjeld	460 069	427 355	434 249	2 776	2 424	2 632	2 812	2 774	2 455

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

Note 2 SEGMENTINFORMASJON (FORTS.)

Millioner kroner	Bank			Kapitalforvaltning			Øvrige		
	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	115	67	152	4	5	4	0	0	0
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	4	5	10	0	0	0	5	4	8
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	29	29	58	141	149	303	0	0	0
Ikke-kontrollerende eierinteresser's andel av avkastning på finansielle instrumenter									
Sum inntekter	147	102	220	145	154	307	5	4	8
Erstatninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-87	-86	-167	-140	-125	-253	-4	-4	-8
Avskrivninger	-2	-1	-3	-3	-2	-8	0	0	0
Andre kostnader	0	0	-1	0	0	0	0	0	0
Sum kostnader	-90	-87	-171	-143	-127	-261	-4	-4	-8
Driftsresultat	58	15	49	2	27	46	1	1	0
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	58	15	49	2	27	46	1	1	0
Skattekostnad	-13	-4	-15	2	-8	-19	0	0	0
Resultat etter skatt	44	11	33	3	19	27	1	1	0
Endring i utvidet resultat ekskl. skatt	-2	0	7	-8	0	18	0	0	0
Totalresultat	42	11	40	-5	19	44	1	1	0
Eiendeler	34 149	29 820	31 299	392	368	394	12	11	11
Gjeld	32 570	28 537	29 787	188	165	185	3	2	3

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

Note 2 SEGMENTINFORMASJON (FORTS.)

Millioner kroner	Elimineringer			Sum		
	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	Året 2015
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	-7	0	0	20 456	26 261	40 236
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper	-21	-25	-73	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	1 161	1 823	1 110	13 094	11 448	19 089
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	-7	-7	-14	457	472	926
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	-340	-228	-624	0	0	0
Ikke-kontrollerende eierinteresser's andel av avkastning på finansielle instrumenter	204	-1 598	-1 949	204	-1 598	-1 949
Sum inntekter	990	-35	-1 550	34 211	36 583	58 302
Erstatninger f.e.r.	0	0	6	-8 548	-8 086	-16 161
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	8	0	-19	-15 344	-21 848	-11 740
Kostnader innlån	0	0	0	74	-94	-1 490
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	92	113	231	-708	-673	-1 334
Avskrivninger	0	-11	0	-51	-53	-95
Andre kostnader	1	1	1	-467	-435	-884
Sum kostnader	101	102	219	-25 044	-31 189	-31 704
Driftsresultat	1 091	68	-1 330	9 166	5 394	26 598
Midler tilført forsikringskundene ²	-1 070	55	1 338	-7 788	-4 092	-21 460
Resultat før skatt	21	123	8	1 378	1 302	5 138
Skattekostnad	-211	-250	-400	28	-375	-1 014
Resultat etter skatt	-189	-127	-392	1 406	927	4 124
Endring i utvidet resultat ekskl. skatt	66	78	121	-23	78	347
Totalresultat	-123	-49	-271	1 383	1 005	4 472
Eiendeler	83 807	72 553	77 927	577 072	526 044	543 262
Gjeld	86 175	74 331	80 072	552 023	507 052	519 597

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat, skadeforsikring, bank og kapitalforvaltning. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

Kollektiv pensjon offentlig

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

Kollektiv pensjon privat

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

Bank

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, samt utlån med offentlig garanti.

Kapitalforvaltning

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapet KLP Kapitalforvaltning AS. Selskapet tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

Øvrig

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 3 PREMIEINNTEKTER FOR EGEN REGNING

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Forfalte premier, brutto	12 551	10 343	18 637	16 580	30 849
- Avgitte gjenforsikringspremier	31	25	18	15	-10
Overføring av premiereserve fra andre ¹	-78	-403	1 801	9 667	9 397
Sum premieinntekter for egen regning	12 505	9 966	20 456	26 261	40 236

¹ «Overføring av premiereserver fra andre» for 2. kvartal 2016 og 2015 er negativ. Årsaken til dette er at konsernet først ved endelig sluttavregning for tilflytting av nye kunder får opplyst kundenes respektive fordeling mellom premiereserve, tilleggsavsetninger og premiefond. Ved sluttavregningen gjøres det derfor en ompostering fra premiereserve til premiefond og tilleggsavsetninger.

Note 4 ANDRE INNTEKTER

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	224	209	452	429	868
Øvrige inntekter	0	27	5	43	58
Sum andre inntekter	224	237	457	472	926

Note 5 RENTEKOSTNAD OG VERDIENDRING ANSVARLIGE LÅN OG FONDSOBLIGASJONSLÅN

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
ANSVARLIGE LÅN					
Rentekostnader ¹	-69	-55	-169	-90	-314
Verdiendring	457	-32	628	49	-804
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	388	-87	458	-41	-1 117
FONDSOBLIGASJONSLÅN					
Rentekostnader	-14	-14	-30	-28	-61
Verdiendring	-269	95	-355	-25	-312
Sum rentekostnader og verdiendring fondsobligasjonslån	-283	81	-384	-53	-372
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	104	-6	74	-94	-1 490

¹ Rentekostnader inkluderer amortisering av underkurs.

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt.

Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert i utenlandsk valuta. Av den totale ansvarlige lånekapitalen er rundt 1/3 utstedt i japanske yen, mens det resterende er utstedt i euro.

Note 6 DRIFTSKOSTNADER

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Personalkostnader	208	213	444	421	862
Avskrivninger	32	27	64	53	118
Andre driftskostnader	111	97	252	251	449
Sum driftskostnader	351	336	759	726	1 429

Note 7 ANDRE KOSTNADER

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	224	209	451	428	868
Øvrige kostnader	10	6	16	7	16
Sum andre kostnader	234	215	467	435	884

Note 8 INVESTERINGSEIENDOM

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Netto leieinntekter	710	592	1 430	1 222	2 517
Endring i virkelig verdi	670	720	394	1 042	3 618
Valutaomregning utenlandske datterselskaper (føres i utvidet resultat)	485	-292	1 070	-55	-1 319
Netto inntekter fra investeringseiendom	1 865	1 020	2 894	2 209	4 816

Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
Bokført verdi 01.01.	56 436	44 467	44 467
Verdiregulering inkl. valutaomregning	394	1 042	3 618
Netto tilgang	-1 628	-62	8 317
Øvrige endringer	-4	39	34
Bokført verdi 30.06./31.12.	55 198	45 486	56 436

Note 9 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

Finansielle instrumenter som måles til amortisert kost

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

Finansielle instrumenter som måles til virkelig verdi

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivat (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskaps-kategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

Investeringer som holdes til forfall Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring Gjeldsinstrumenter som måles til virkelig verdi

a) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indices
- Bloomberg
- Reuters

Note 9 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

Barclays Capital Indicies har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer - annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkuponkurve. Nullkuponkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskapsspesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

I tillegg til Nordic Bond Pricing, distribuerer norske banker spredder for et utvalg utstedere. Det kan benyttes spreadkurver basert på en data fra disse fire. Slike spreadkurver skal som hovedregel legges til grunn og et likevektet gjennomsnitt fra de fire bankene.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedrenten.

Øvrige utlån og fordringer / utlån til kommuner, bedrifter og personkunder

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver

som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs (OTC) og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedspåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslagjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslagjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kreditt-rating signifikant siden utbetalingsdatoen.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedrenten inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedrentene.

Egenkapitalinstrumenter

h) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Reuters

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende: Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisen anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

Note 9 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)**j) Private Equity**

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for KLP.

Derivater**k) Futures/FRA/IRF**

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte. Bloomberg fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall innen ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid, og det benyttes basisjusterte swapkurver til prising.

Gjeld til kredittinstitusjoner**o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner**

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Ansvarlig lånekapital, annen utstedt gjeld og innskudd fra kunder**p) Virkelig verdi av ansvarlige lån**

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

Millioner kroner	30.06.2016		30.06.2015		31.12.2015	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL						
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske hold til forfall obligasjoner	10 404	11 531	11 333	12 439	10 922	11 838
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	23 345	25 513	26 963	28 263	23 897	25 492
Norske sertifikater	0	0	0	0	499	499
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	33 749	37 044	38 296	40 702	35 318	37 830
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER						
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske obligasjonslån	30 766	34 599	28 927	31 779	30 091	32 967
Utenlandske obligasjonslån	66 315	73 759	59 500	63 928	64 873	70 172
Andre fordringer	17	17	19	19	23	23
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	97 097	108 375	88 446	95 726	94 987	103 162

Note 9 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

Millioner kroner	30.06.2016		30.06.2015		31.12.2015	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER						
- REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	1 747	1 747	2 043	2 043	1 845	1 845
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	1 747	1 747	2 043	2 043	1 845	1 845
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER						
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Utlån med sikkerhet i pant	15 064	15 096	20 517	20 539	14 136	14 172
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	52 777	53 789	43 290	44 187	51 458	52 303
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	9 202	9 185	8 249	8 255	10 172	10 133
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	77 042	78 070	72 055	72 981	75 766	76 608
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Norske obligasjoner	52 175	52 175	46 170	46 170	48 258	48 258
Norske sertifikater	11 915	11 915	8 615	8 615	9 877	9 877
Utenlandske obligasjoner	81 576	81 576	73 782	73 782	76 939	76 939
Utenlandske sertifikater	247	247	0	0	0	0
Plassering hos kredittinstitusjoner	17 945	17 945	15 708	15 708	17 419	17 419
Sum gjeldsinstrumenter	163 859	163 859	144 275	144 275	152 493	152 493
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTAT						
Aksjer	107 051	107 051	105 820	105 820	107 102	107 102
Aksjefond	8 232	8 232	6 758	6 758	7 703	7 703
Eiendomsfond	354	354	389	389	370	370
Alternative investeringer	376	376	102	102	318	318
Sum egenkapitalinstrumenter	116 013	116 013	113 068	113 068	115 493	115 493
FORDRINGER						
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	7 806	7 806	5 975	5 975	1 004	1 004
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	73	73	70	70	74	74
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	38	38	35	35	10	10
Fordringer ved verdipapirhandel	13 409	13 409	3 603	3 603	2 445	2 445
Andre fordringer	313	313	1 096	1 096	217	217
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	21 639	21 639	10 777	10 777	3 751	3 751

Note 9 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

Millioner kroner	30.06.2016		30.06.2015		31.12.2015	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Fondsobligasjonslån	1 919	1 919	1 277	1 292	1 564	1 588
Ansvarlige lånekapital	6 281	6 271	8 478	8 493	9 541	9 506
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 810	2 810	3 135	3 135	2 915	2 915
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	20 988	20 988	17 642	17 642	18 987	18 987
Gjeld til og innskudd fra kunder	8 252	8 252	7 305	7 305	7 426	7 426
Sum finansiell gjeld	40 250	40 240	37 836	37 867	40 433	40 421
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 901	3 901	2 374	2 374	2 184	2 184
Sum finansiell gjeld	3 901	3 901	2 374	2 374	2 184	2 184
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	1 362	1 362	1 015	1 015	1 183	1 183
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	1 362	1 362	1 015	1 015	1 183	1 183

Millioner kroner	30.06.2016		30.06.2015		31.12.2015	
	Eiendeler	Forpliktelses	Eiendeler	Forpliktelses	Eiendeler	Forpliktelses
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Valutaterminer	2 013	3 036	191	4 284	177	6 378
Renteswaper	463	1 504	439	1 246	496	1 615
Rente- og valutawaper	905	0	330	0	614	0
Aksjeopsjon	0	0	163	-1	6	0
Sum finansielle derivater	3 381	4 540	1 123	5 529	1 292	7 993

Note 10 INNLÅN

Millioner kroner	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi	Bokført verdi	Bokført verdi
					30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
EVIGVARENDE ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	0	EUR	Fast	Evigvarende	0	2 589	2 995
Kommunal Landspensjonskasse	554	JPY	Fast ¹	Evigvarende	754	615	704
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	5 163	EUR	Fast ²	2045	5 526	5 274	5 841
Sum ansvarlige lån	5 717				6 281	8 478	9 541
FONDSOBLIGASJONSLÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ³	2034	1 919	1 277	1 564
Sum fondsobligasjonslån	984				1 919	1 277	1 564

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2017.² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.³ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

Note 10 INNLÅN (FORTS.)

Millioner kroner	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT							
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2015	0	1 117	0
KLP Kommunekreditt AS	1 630	NOK	Flytende	2016	1 218	2 817	2 174
KLP Kommunekreditt AS	635	NOK	Fast	2017	637	1 003	644
KLP Kommunekreditt AS	3 000	NOK	Flytende	2017	3 006	4 010	4 008
KLP Kommunekreditt AS	3 970	NOK	Flytende	2018	3 975	3 505	4 005
KLP Kommunekreditt AS	4 500	NOK	Flytende	2019	4 505	2 001	4 505
KLP Kommunekreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2020	2 004	0	0
KLP Kommunekreditt AS	750	NOK	Fast	2020	769	769	752
KLP Kommunekreditt AS	600	NOK	Fast	2021	605	0	0
KLP Boligkreditt AS	490	NOK	Flytende	2017	441	602	602
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2019	600	601	600
KLP Boligkreditt AS	1 605	NOK	Flytende	2020	2 007	0	452
KLP Boligkreditt AS	500	NOK	Fast	2021	501	0	0
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2021	601	1 204	1 203
Annet					120	13	42
Sum utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	20 880				20 988	17 642	18 987
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER							
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2015	0	223	0
KLP Banken AS	800	NOK	Flytende	2016	401	803	805
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2017	301	301	308
KLP Banken AS	500	NOK	Flytende	2017	500	501	500
KLP Banken AS	200	NOK	Fast	2018	205	205	202
KLP Banken AS	500	NOK	Flytende	2018	502	502	502
KLP Banken AS	900	NOK	Flytende	2019	902	600	600
KLP Alfa Global Rente	0	NOK	Fast	2015	0	1 839	0
KLP Alfa Global Rente	1 885	NOK	Fast	2016	1 885	0	1 433
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2015	0	529	0
Kommunal Landspensjonskasse	1 434	NOK/EUR/USD	Flytende	2016	1 434	0	700
KLP Banken AS	6	NOK	Flytende	2016	6	0	0
Andre KLP-fond	576	NOK/EUR/USD	Flytende	2016	576	0	49
Annet					0	7	0
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	7 101				6 712	5 509	5 099
GJELD TIL OG INNSKUDD FRA KUNDER ⁴							
Privat	6 645	NOK			6 645	6 014	6 030
Næring	1 593	NOK			1 593	1 291	1 397
Utlandet	14	NOK			14	0	0
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	8 252				8 252	7 305	7 426
Sum innlån	42 933				44 151	40 211	42 617

⁴ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet. De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

Note 11 VIRKELIG VERDI HIERARKI

30.06.2016 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	55 198	55 198
Tomter	0	0	980	980
Eiendomsfond	0	0	988	988
Bygg	0	0	53 230	53 230
Utlån til virkelig verdi	0	1 747	0	1 747
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	47 232	98 778	0	146 010
Sertifikater	6 881	5 282	0	12 163
Obligasjoner	27 333	93 496	0	120 830
Obligasjonsfond	13 018	0	0	13 018
Utlån og fordringer	16 196	1 653	0	17 849
Aksjer og andeler	103 788	4 115	8 110	116 013
Aksjer	102 147	3 385	1 519	107 051
Aksjefond	1 641	0	79	1 720
Eiendomsfond	0	354	0	354
Spesialfond	0	376	0	376
Private Equity	0	0	6 512	6 512
Finansielle derivater	0	3 381	0	3 381
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	167 216	109 675	63 308	340 198
FORPLIKTELSENER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	4 540	0	4 540
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	2 016	1 886	0	3 901
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	2 016	6 426	0	8 441

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 2 811 millioner kroner per 30.06.2016.

Note 11 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

30.06.2015 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	45 486	45 486
Tomter	0	0	870	870
Bygg	0	0	44 616	44 616
Utlån til virkelig verdi	0	2 043	0	2 043
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	40 519	88 142	0	128 661
Sertifikater	5 934	2 681	0	8 615
Obligasjoner	22 443	85 461	0	107 903
Obligasjonsfond	12 142	0	0	12 142
Utlån og fordringer	13 495	2 120	0	15 614
Aksjer og andeler	102 521	3 905	6 641	113 068
Aksjer	101 313	3 415	1 092	105 820
Aksjefond	1 209	0	65	1 274
Eiendomsfond	0	389	0	389
Spesialfond	0	102	0	102
Private Equity	0	0	5 484	5 484
Finansielle derivater	0	1 123	0	1 123
Sum eiendeler som regnskapsføres til virkelig verdi	156 535	97 332	52 127	305 994
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	5 529	0	5 529
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	536	1 839	0	2 374
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	536	7 368	0	7 903

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 2 811 millioner kroner per 30.06.2016.

Note 11 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

31.12.2015 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	56 436	56 436
Tomter	0	0	872	872
Eiendomsfond	0	0	773	773
Bygg	0	0	54 791	54 791
Utlån til virkelig verdi	0	1 845	0	1 845
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	44 703	90 360	0	135 064
Sertifikater	6 974	2 903	0	9 877
Obligasjoner	25 506	87 458	0	112 964
Obligasjonsfond	12 224	0	0	12 224
Utlån og fordringer	16 407	1 022	0	17 429
Aksjer og andeler	103 716	3 768	8 009	115 493
Aksjer	102 582	3 080	1 439	107 102
Aksjefond	1 133	0	76	1 209
Eiendomsfond	0	370	0	370
Spesialfond	0	318	0	318
Private Equity	0	0	6 494	6 494
Finansielle derivater	0	1 292	0	1 292
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	164 827	98 288	64 445	327 560
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	7 993	0	7 993
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	751	1 433	0	2 184
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	751	9 426	0	10 177

¹ Linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 2 811 millioner kroner per 30.06.2016.

Endringer i nivå 3, verdipapirer	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01.	8 009	6 310	6 310
Solgt	-484	-395	-1 460
Kjøpt	818	833	2 270
Urealiserte endringer	-234	-107	889
Utgående balanse 30.06/31.12.	8 110	6 641	8 009
Realisert gevinst/tap	99	55	182

Note 11 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01.	56 436	44 467	44 467
Netto tilgang	-1 628	-62	3 618
Urealiserte endringer	394	1 042	8 317
Øvrige endringer	-4	39	34
Utgående balanse 30.06./31.12.	55 198	45 486	56 436
Realisert gevinst/tap	0	0	0
Utgående balanse 30.06./31.12.	63 308	52 127	64 445

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9. For beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring på 3 165 millioner kroner per 30.06.2016, 2 603 millioner kroner per 30.06.2015 og 3 222 millioner kroner per 31.12.2015 for eiendelene i nivå 3. Investeringseiendom er forøvrig lagt til i denne noten, da det er utvidede krav til opplysninger rundt virkelig verdi som nå også omfatter investeringseiendom som måles til virkelig verdi i konsernet. Alt av investeringsiendom inngår i nivå 3.

Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring er ikke inkludert i tabellen. Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring har 1 362 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi, alt i nivå 1. Per 30.06.2016 vil de 1 362 millioner kronene inngå med 679 millioner i aksjer og andeler i nivå 1, 680 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 og det resterende er utlån og fordringer i nivå 1.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

For aksjer er det i 2. kvartal 2016 flyttet 330 millioner fra nivå 1 til nivå 2 og det er flyttet 165 millioner fra nivå 2 til nivå 1. For rentepapirer er det ingen endringer i 2. kvartal.

Note 12 LIKVIDITETSRISIKO

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantstrømmer.

30.06.2016 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån ¹	0	1 058	948	6 526	0	8 533
Fondsobligasjonslån ¹	0	91	244	305	1 670	2 310
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	8 252	0	0	0	0	8 252
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	2 132	18 405	1 217	0	21 754
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 313	1 253	1 644	0	0	7 210
Finansielle derivater	840	2 373	1 224	93	-356	4 175
Leverandørgjeld	690	0	0	0	0	690
Betingede forpliktelser	14 973	0	0	0	0	14 973
Sum	29 068	6 908	22 466	8 141	1 314	67 898

Hensyntar man minoritetens andel, reduseres derivater med forfall innen en mnd. med 54 millioner kroner og gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. med 15 millioner kroner. Derivater med forfall mellom 1-12 mnd. reduseres med 117 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet blir da 67 712 millioner kroner.

30.06.2015 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån ¹	0	3 028	1 529	6 377	0	10 935
Fondsobligasjonslån ¹	0	86	229	286	1 442	2 043
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	7 305	0	0	0	0	7 305
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 668	14 884	2 010	0	18 563
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 653	286	2 593	0	0	6 532
Finansielle derivater	1 218	3 038	1 188	165	-83	5 526
Leverandørgjeld	194	0	0	0	0	194
Betingede forpliktelser	10 177	0	0	0	0	10 177
Sum	22 547	8 106	20 424	8 838	1 359	61 274

¹ Noe av hybridkapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man minoritetens andel, reduseres derivater med forfall innen en mnd. med 192 millioner kroner, derivater med forfall mellom 1-12 mnd. med 30 millioner kroner og gjeld til kredittinstitusjoner med forfall innen 1 mnd. faller med 11 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet blir da 61 041 millioner kroner.

Note 12 LIKVIDITETSRISIKO – FORTS.

31.12.2015 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån ¹	0	3 309	1 708	6 995	0	12 012
Fondsobligasjonslån ¹	0	64	258	322	1 641	2 285
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	7 426	0	0	0	0	7 426
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	2 445	16 115	1 233	0	19 793
Gjeld til kredittinstitusjoner	5 987	860	2 154	0	0	9 001
Finansielle derivater	2 945	3 027	1 785	156	-282	7 631
Leverandørgjeld	736	0	0	0	0	736
Betingede forpliktelser	14 346	0	0	0	0	14 346
Sum	31 440	9 706	22 019	8 707	1 358	73 230

¹ Noe av hybridkapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man minoritetens andel, reduseres derivater med forfall innen en mnd. med 313 millioner kroner og derivater med forfall mellom 1-12 mnd. med 63 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet blir da 72 854 millioner kroner.

Tabellen over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall. KLP Banken konsern innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Med likviditetsrisiko menes risikoen for at konsernet ikke skal klare å innfri de finansielle forpliktelsene som det har. Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av eiendelene er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning AS forvalter likviditeten. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

Note 13 RENTERISIKO

30.06.2016 Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2016- 30.06.2016	Sum	Sum justert for minoritetens andel
EIENDELER								
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	0	0	5
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	32	-5	-25	-161	-449	-27	-636	-601
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	4	4	4
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-44	-96	-1 114	-1 987	-1 527	139	-4 630	-4 114
Rentefondsandeler	-759	0	0	0	0	0	-759	-759
Spesialfond	0	0	0	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	-1	-2	0	0	0	81	78	70
Utlån	0	0	0	0	0	228	228	228
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	8	8	8
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	26	26	26
Sum eiendeler	-772	-103	-1 140	-2 149	-1 977	460	-5 680	-5 134
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-41	-41	-41
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	9	41	32	0	-118	-36	-36
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-9	5	127	180	47	30	381	380
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	78	118	0	196	196
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-11	-11	-11
Sum forpliktelser	-9	14	168	290	165	-140	488	488
Sum før skatt	-781	-88	-972	-1 859	-1 812	320	-5 192	-4 645
Sum etter skatt	-586	-66	-729	-1 394	-1 359	240	-3 894	-3 484

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Note 13 RENTERISIKO (FORTS.)

30.06.2015 Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2015- 30.06.2015	Sum	Sum justert for minoritetens andel
EIENDELER								
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	10	10	5
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	40	-19	-133	-64	-199	-34	-409	-367
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	3	3	3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-37	-91	-1 039	-1 828	-1 271	118	-4 148	-3 732
Rentefondsandeler	-760	0	0	0	0	19	-741	-760
Spesialfond	0	0	0	0	0	10	10	0
Utlån og fordringer	-1	-4	0	0	0	52	47	47
Utlån	0	0	0	0	0	202	202	202
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	17	17	17
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	17	17	17
Sum eiendeler	-758	-113	-1 172	-1 892	-1 471	412	-4 994	-4 569
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-36	-36	-36
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-104	-104	-104
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-8	5	162	149	2	35	343	271
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	71	34	0	105	105
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-2	-2	-2
Sum forpliktelser	-8	5	162	220	36	-107	306	234
Sum før skatt	-767	-109	-1 010	-1 672	-1 434	305	-4 688	-4 335
Sum etter skatt	-560	-79	-737	-1 221	-1 047	222	-3 422	-3 165

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Note 13 RENTERISIKO (FORTS.)

31.12.2015 Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2015- 31.12.2015	Sum	Sum justert for minoritetens andel
EIENDELER								
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	36	11	-116	-164	-294	-57	-585	-546
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	6	6	6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-39	-85	-1 141	-1 741	-1 300	253	-4 053	-3 618
Rentefondsandeler	-730	0	0	0	0	0	-730	-730
Spesialfond	0	0	0	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	-2	0	0	0	158	156	144
Utlån	0	0	0	0	0	423	423	423
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	25	25	25
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	51	51	51
Sum eiendeler	-733	-76	-1 257	-1 905	-1 594	860	-4 705	-4 244
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-74	-74	-74
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	1	59	0	0	-224	-165	-165
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-7	18	132	254	2	64	463	447
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	79	58	0	137	137
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-7	-7	-7
Sum forpliktelser	-7	18	191	333	60	-241	354	337
Sum før skatt	-740	-58	-1 067	-1 572	-1 534	619	-4 351	-3 906
Sum etter skatt	-540	-42	-779	-1 148	-1 119	452	-3 176	-2 852

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfalltidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg. Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

Note 14 KREDITTRISIKO

30.06.2016 Millioner kroner	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån > 80% ¹	Boliglån < 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for minoritetens andel
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	30 543	0	51	0	0	0	3 155	33 749	33 749
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	78 484	0	528	0	0	0	18 085	97 097	97 097
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	109 832	300	6 722	6 076	0	0	9 842	132 773	120 696
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	13 018	13 018	13 018
Utlån og fordringer	17 949	0	0	119	0	0	0	18 068	16 120
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2 912	0	0	0	0	0	0	2 912	2 728
Kontanter og innskudd	3 587	0	0	0	0	0	0	3 587	3 587
Utlån	0	0	55 043	0	12 299	2 715	8 733	78 789	78 789
Sum	243 307	300	62 344	6 196	12 299	2 715	52 833	379 993	365 784

Spesifisering av investment grade Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	16 741	2 177	6 917	4 708	30 543
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	22 255	17 960	33 725	4 544	78 484
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	45 390	14 246	34 076	16 120	109 832
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	3 380	14 340	229	17 949
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	463	2 449	0	2 912
Kontanter og innskudd	0	273	3 313	0	3 587
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	84 386	38 500	94 820	25 600	243 307

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

Note 14 KREDITTRISIKO (FORTS.)

30.06.2015 Millioner kroner	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån > 80% ¹	Boliglån < 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for minoritetens andel
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	35 381	0	82	1 175	0	0	1 659	38 296	38 296
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	69 914	0	514	259	0	0	17 759	88 446	88 423
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	97 389	883	2 758	5 593	0	0	9 896	116 518	108 115
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	12 142	12 142	12 142
Utlån og fordringer	15 379	0	0	236	0	0	0	15 614	14 891
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 123	0	0	0	0	0	0	1 123	1 098
Kontanter og innskudd	7 384	0	0	0	0	0	0	7 384	7 384
Utlån	0	0	52 113	0	12 479	1 427	8 078	74 098	74 098
Sum	226 569	883	55 467	7 262	12 479	1 427	49 534	353 622	344 448

Spesifisering av investment grade Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	16 453	3 755	12 595	2 577	35 381
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	24 532	13 245	29 080	3 057	69 914
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	37 808	12 630	32 342	14 609	97 389
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	2 929	12 173	277	15 379
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	93	1 029	0	1 123
Kontanter og innskudd	0	756	6 628	0	7 384
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	78 793	33 409	93 847	20 519	226 569

31.12.2015 Millioner kroner	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån > 80% ¹	Boliglån < 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for minoritetens andel
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	32 117	0	31	5	0	0	3 165	35 318	35 318
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	76 046	0	522	253	0	0	18 165	94 987	94 987
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	98 801	553	4 527	10 265	0	0	8 694	122 840	113 182
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	12 224	12 224	12 224
Utlån og fordringer	16 922	0	0	507	0	0	0	17 429	16 576
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 292	0	0	0	0	0	0	1 292	1 263
Kontanter og innskudd	2 424	0	0	0	0	0	0	2 424	2 424
Utlån	0	0	54 022	0	12 154	1 932	9 504	77 611	77 611
Sum	227 603	553	59 102	11 030	12 154	1 932	51 752	364 126	353 585

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

Note 14 KREDITTRISIKO (FORTS.)

Spesifisering av investment grade Millioner kroner	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	18 157	2 558	7 691	3 711	32 117
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	22 492	16 959	32 460	4 136	76 046
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	42 436	14 153	28 244	13 969	98 801
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	2 608	14 096	219	16 922
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	174	1 118	0	1 292
Kontanter og innskudd	0	32	2 392	0	2 424
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	83 085	36 483	86 001	22 035	227 603

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys og Fitch. Ratingen er konvertert til S & P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de tre er benyttet. Alle tre ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 52,8 milliarder kroner per 30.06.2016. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun selskaper, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

Note 14 KREDITTRISIKO (FORTS.)

Millioner kroner	30.06.2016		30.06.2015		31.12.2015	
	Konsolidert	Justert for minoritetens andel	Konsolidert	Justert for minoritetens andel	Konsolidert	Justert for minoritetens andel
TI STØRSTE MOTPARTER						
Motpart 1	15 626	15 626	13 544	13 531	14 247	13 712
Motpart 2	12 899	12 276	8 587	8 064	10 180	9 602
Motpart 3	8 768	8 768	8 005	8 005	9 091	9 091
Motpart 4	6 184	5 982	6 702	6 702	6 247	6 247
Motpart 5	5 982	5 877	6 169	5 525	6 118	5 816
Motpart 6	5 877	5 508	5 575	5 378	5 907	4 347
Motpart 7	5 739	4 904	3 955	3 801	4 566	3 526
Motpart 8	4 820	4 707	3 417	3 417	3 419	3 327
Motpart 9	4 707	3 942	3 365	3 329	3 378	3 283
Motpart 10	3 203	3 203	3 237	3 197	3 325	3 247
Totalt	73 804	70 793	62 556	60 948	66 478	62 199

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Justert for minoritetens andel» inkluderer kun det som er i konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

Note 15 FORSIKRINGSMESSIGE AVSETNINGER I LIVSFORSIKRING

Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
Premiereserve - ordinær tariff	371 675	354 103	356 199
Premiefond, bufferfond og pensjonistenes overskuddsfond	15 439	13 116	15 540
Tilleggsavsetning	20 410	17 228	20 322
Kursreguleringsfond	24 058	20 970	21 529
Andre avsetninger	48	199	209
Udisponert resultat tilført forsikringskontraktene	4 028	2 700	0
Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring - kontraktsfastsatte forpliktelser	435 658	408 316	413 799

Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
Premiereserve	1 354	1 008	1 175
Innskuddsfond	8	8	8
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	1 362	1 015	1 183

Note 16 ANNEN KORTSIKTIG GJELD

Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	12 260	4 909	168
Forskuddstrekk pensjonsordning	569	609	329
Leverandørgjeld	124	104	681
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	108	144	106
Øvrig kortsiktig gjeld	1 488	1 292	2 972
Sum annen kortsiktig gjeld	14 548	7 059	4 255

Note 17 SOLVENSARGINDEKNING

Solvens II er innført fra 01.01.2016 og beregningen av solvensmargin endres fullstendig samtidig med at tidligere krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning bortfaller. I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på actuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital

med et beløp tilsvarende 2,5 % av selskapets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet. Ansvarlige lån med første renteendring i 2017 kan derfor innfris uten at det påvirker kapitaldekningen.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er selskapets kapitaldekning 180 % som er godt over selskapets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er kapitaldekningen 321 %.

	30.06.2016	31.12.2015
Solvens II	180 %	181 %

Milliarder kroner	30.06.2016	30.06.2016
FORENKLET SOLVENS II BALANSE		
Eiendeler, bokført	490	Beste estimat
Merverdier HTF/lån og fordringer	15	Risikomargin
Merverdier øvrige utlån	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån
Øvrige mer/mindreverdier	-1	Andre forpliktelser
Utsatt skattefordel	0	Utsatt skatteforpliktelse
Sum eiendeler	506	Sum forpliktelser
		483
		Eiendeler minus forpliktelser
		23
		- Utsatt skattefordel
		0
		- Risikoutjevningfond mm.
		-4
		+ Fondsobligasjonslån
		2
		Basiskapital - kapitalgruppe 1
		21
		Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1
		21
		Ansvarlige lån
		7
		Risikoutjevningfond mm.
		4
		Basiskapital - kapitalgruppe 2
		10
		Supplerende kapital
		9
		Supplerende kapital - kapitalgruppe 2
		9
		Frdrag for maks. kapital i gruppe 2
		-12
		Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2
		8
		Tellende ansvarlig kapital under Solvens II
		29
		Solvenskapitalkrav (SCR)
		16
		Minstekapitalkrav (MCR)
		4
		Kapitaldekning Solvens II
		180 %

Note 18 PRESENTASJON AV EIENDELER OG GJELD SOM ER GJENSTAND FOR NETTO OPPGJØR

30.06.2016 Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto			Netto beløp justert for minoritetens andel
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kонтanter	Netto beløp	
EIENDELER							
Finansielle derivater	2 929	0	2 929	-1 640	-1 413	63	65
Repoer	0	0	0	0	0	0	0
Sum	2 929	0	2 929	-1 640	-1 413	63	65
GJELD							
Finansielle derivater	4 088	0	4 088	-1 640	-2 353	235	203
Repoer	1 886	0	1 886	0	0	1 886	1 886
Sum	5 973	0	5 973	-1 640	-2 353	2 120	2 089
30.06.2015							
Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto			Netto beløp justert for minoritetens andel
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 123	0	1 123	-698	-439	40	40
Repoer	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 123	0	1 123	-698	-439	40	40
GJELD							
Finansielle derivater	5 529	0	5 529	-522	-3 556	1 312	1 120
Repoer	1 839	0	1 839	0	0	1 839	1 839
Sum	7 368	0	7 368	-522	-3 556	3 151	2 958
31.12.2015							
Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/ gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto			Netto beløp justert for minoritetens andel
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 292	0	1 292	-649	-647	58	58
Repoer	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 292	0	1 292	-649	-647	58	58
GJELD							
Finansielle derivater	7 993	0	7 993	-649	-4 447	2 909	2 563
Repoer	1 434	0	1 434	0	0	1 434	1 434
Sum	9 427	0	9 427	-649	-4 447	4 343	3 997

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Nøkkeltall – akkumulert

Millioner kroner	2. kvartal 2016	1. kvartal 2016	4.kvartal 2015	3. kvartal 2015	2. kvartal 2015	1. kvartal 2015	4. kvartal 2014	3. kvartal 2014
KLP Konsern								
Resultat før skatt	1 378	578	5 138	1 889	1 302	606	1 189	1 430
Forvaltningskapital	577 072	553 123	543 262	526 731	526 044	513 221	490 894	470 331
Egenkapital	25 049	23 997	23 665	20 233	18 992	18 466	17 558	17 893
Kapitaldekning	i/a	i/a	11,7 %	11,0 %	11,0 %	9,1 %	9,2 %	9,2 %
Kapitaldekning Solvens II	180 %	181 % ²	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Antall ansatte i konsernet	952	942	939	920	914	906	899	886
Kommunal Landspensjonskasse								
Resultat før skatt	1 196	464	4 876	1 613	1 196	549	959	1 439
Premieinntekter for egen regning	19 674	7 556	38 789	31 985	25 548	15 948	62 454	54 570
- herav tilflyttet premiereserve	1 736	1 838	9 247	9 273	9 594	10 035	30 175	30 970
Erstatninger for egen regning	8 039	4 004	15 277	11 397	7 574	3 771	17 996	14 292
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	124	104	147	147	147	126	4 364	4 213
Eiendeler i kollektivporteføljen	444 205	427 791	421 835	405 551	409 164	403 452	387 982	363 999
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 105	2 060	2 050	2 020	2 056	1 978	1 958	1 890
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	434 146	419 099	412 363	405 343	406 927	398 314	378 602	367 814
- herav fond med garantert avkastning	385 763	375 583	370 607	368 390	352 857	345 233	331 240	325 401
Ansvarlig kapital Solvens II	28 544	28 100	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Kapitaldekning Solvens II	189 %	187 % ³	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Ansvarlig kapital	i/a	i/a	28 340	26 161	25 364	20 172	19 951	19 393
Risikoresultat I	278	152	498	473	294	180	701	422
Risikoresultat II ¹	i/a	i/a	19 644	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Avkastningsresultat	3 952	2 023	3 452	2 134	2 607	1 332	5 059	1 390
Administrasjonsresultat	65	20	264	197	132	58	345	261
Soliditetskapital ²	96 744	94 955	84 577	80 101	79 171	80 217	73 909	64 842
Solvensmargindekning (solvens I)	i/a	i/a	280 %	245 %	241 %	222 %	228 %	213 %
Kapitaldekning	i/a	i/a	12,2 %	11,4 %	11,3 %	9,5 %	9,5 %	9,6 %
Kjernekapitaldekning	i/a	i/a	8,6 %	7,9 %	7,7 %	8,1 %	8,1 %	8,1 %
Bokført avkastning kollektivporteføljen	2,2 %	1,1 %	3,6 %	2,6 %	2,0 %	1,0 %	4,3 %	2,6 %
Verdijustert avkastning kollektivporteføljen	2,7 %	1,0 %	4,0 %	2,0 %	2,3 %	2,2 %	6,9 %	4,9 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen	2,5 %	0,9 %	4,0 %	1,7 %	2,5 %	2,3 %	6,7 %	4,7 %
Avkastning selskapsporteføljen	2,7 %	1,0 %	4,8 %	3,2 %	2,4 %	1,3 %	7,3 %	5,3 %
KLP Skadeforsikring AS								
Resultat før skatt	116,3	49,5	183,1	46,3	15,6	-58,3	306,8	180,9
Opptjente brutto premier	588,9	290,3	1 086,8	806,9	529,0	259,3	893,6	662,1
Premieinntekter for egen regning	560,5	276,4	1 035,1	768,4	503,4	246,7	841,9	622,8
Egenkapital	1 755,2	1 705,7	1 672,2	1 540,4	1 512,8	1 456,4	1 508,3	1 488,5
Skadeprosent	80,0 %	76,9 %	77,7 %	86,1 %	93,7 %	131,6 %	68,8 %	76,1 %
Total kostnadsprosent	101,7 %	100,2 %	98,8 %	106,4 %	114,0 %	153,8 %	91,9 %	97,9 %
Avkastning på midler til forvaltning	3,1 %	1,3 %	4,4 %	2,5 %	2,3 %	1,9 %	6,5 %	4,6 %
Ansvarlig kapital Solvens II	1789	1 910	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Kapitaldekning Solvens II	278 %	285 %	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Kapitaldekning	i/a	i/a	48,9 %	41,4 %	40,0 %	41,8 %	44,0 %	37,8 %
Ansvarlig kapital	i/a	i/a	1 059,9	884,2	882,7	884,4	895,4	771,1
Årlig premievolum person	387,4	367,5	354,4	344,3	329,9	312,7	295,7	274,2
Årlig premievolum arbeidsgiver	822,8	813,2	762,2	769,7	763,9	756,6	629,5	634,6
Netto nyttegning (akkumulert innenfor året.)	52,0	21,9	112,1	64,1	47,3	26,4	57,0	41,1

¹ Endring i uførefinansiering, ny uføretariff og spesielle forhold i sykepleierordningen frigjør 19 644 millioner kroner fra premiereserver i 2015.² Rapportert 190 % i 1. kvartal, men korrigert til 181 % etter endt 1. kvartalsrapportering.³ Rapportert 197 % i 1. kvartal, men korrigert til 187 % etter endt 1. kvartalsrapportering.

Nøkkeltall – akkumulert (Forts)

Millioner kroner	2. kvartal 2016	1. kvartal 2016	4. kvartal 2015	3. kvartal 2015	2. kvartal 2015	1. kvartal 2015	4. kvartal 2014	3. kvartal 2014
KLP Bedriftspensjon AS								
Resultat før skatt	-6,9	-4,7	-24,2	-15,6	-6,8	-7,1	-22,7	-15,7
Premieinntekter for egen regning	249,1	134,2	485,6	378,1	235,7	113,2	409,9	324,8
- herav tilflyttet premiereserve	65,3	40,9	149,7	128,3	72,7	34,4	149,3	138,5
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	2 873,4	2 748,1	2 618,6	2 491,3	2 405,1	2 330,1	2 152,2	2 055,3
- herav fond med garantert avkastning	1 350,6	1 342,9	1 293,4	1 274,6	1 389,4	1 383,4	1 310,3	1 153,7
Avkastningsresultat	8,6	2,5	22,8	13,1	10,0	5,5	17,3	11,5
Risikoresultat	-0,0	0,6	-1,8	-1,4	3,1	-2,0	5,2	3,3
Administrasjonsresultat	-12,8	-7,6	-27,5	-19,3	-13,5	-7,1	-30,7	-22,1
Ansvarlig kapital Solvens II	89	73	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Kapitaldekning Solvens II	69 %	57 %	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a
Ansvarlig kapital	i/a	i/a	295,2	96,6	103,6	104,5	84,5	92,6
Soliditetskapital	516,3	480,0	461,0	254,4	258,0	295,4	265,4	239,8
Solvensmargindekning	i/a	i/a	445 %	164 %	181 %	184 %	167 %	184 %
Kapitaldekning	i/a	i/a	35,4 %	12,7 %	14,2 %	14,5 %	12,7 %	14,2 %
Bokført kapitalavkastning kollektivportefølje	2,2 %	1,0 %	4,8 %	3,4 %	2,4 %	1,3 %	4,6 %	3,5 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivportefølje	2,8 %	1,1 %	4,7 %	2,8 %	2,5 %	2,0 %	6,1 %	4,3 %
Avkastning innskuddspensjon med investeringsvalg	1,8 %	-0,2 %	2,1 %	-0,9 %	2,5 %	3,3 %	8,8 %	6,9 %
Avkastning selskapsportefølje	1,7 %	1,1 %	0,9 %	0,5 %	0,7 %	0,8 %	3,6 %	2,5 %
KLP Banken Konsern								
Resultat før skatt	58,0	19,9	49,6	34,4	14,8	-1,8	28,3	29,9
Netto renteinntekter	100,3	50,9	187,1	133,1	81,4	38,4	133,1	92,4
Øvrige driftsinntekter	32,1	15,5	67,9	51,0	34,1	17,2	68,0	50,6
Driftskostnader og avskrivninger	-89,1	-53,0	-170,2	-122,1	-86,8	-46,3	-157,4	-105,3
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	14,9	6,5	-34,1	-27,7	-14,1	-11,6	-14,4	-6,7
Innskudd	8 252	7 884	7 426	7 279	7 305	7 128	6 251	5 486
Utlån med pant i bolig	12 294	11 311	10 713	10 438	9 604	9 439	8 608	6 527
Utlån med offentlig garanti	16 048	15 783	15 646	15 808	15 591	15 951	16 338	16 045
Misligholdte lån	28	33	29	27	34	26	26	18
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	23 799	22 283	21 902	19 941	20 777	21 553	21 687	20 244
Andre innlån	-	-	-	-	-	-	-	-
Forvaltningskapital	34 145	32 200	31 294	29 267	29 814	30 470	29 755	27 674
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	32 720	31 747	30 525	29 511	29 785	30 112	27 881	26 842
Egenkapital	1 574	1 545	1 508	1 495	1 278	1 266	1 285	1 289
Rentenetto	0,31 %	0,16 %	0,61 %	0,45 %	0,27 %	0,13 %	0,48 %	0,34 %
Resultat av ordinær drift før skatt	0,18 %	0,06 %	0,16 %	0,12 %	0,06 %	-1,01 %	0,10 %	0,12 %
Egenkapitalavkastning før skatt	3,68 %	1,29 %	3,21 %	2,30 %	1,32 %	-0,14 %	2,24 %	2,40 %
Kapitaldekning	16,50 %	17,5 %	17,6 %	17,9 %	15,1 %	15,6 %	16,7 %	18,4 %
Antall personkunder	43 566	42 287	39 759	38 248	37 335	35 677	33 104	30 822
Herav medlemmer i KLP	31 070	29 501	27 448	26 337	25 586	24 270	22 291	20 627
KLP Kapitalforvaltning AS								
Resultat før skatt	1,8	-4,9	46,1	44,7	27,0	10,3	56,3	42,8
Totale midler til forvaltning	417 789	408 451	398 471	382 580	383 411	391 040	370 840	344 133
Midler forvaltet for eksterne kunder	46 509	44 526	44 797	40 892	40 388	41 023	36 130	31 129

Ikke-finansielt regnskap

KLP konsern

Ikke-finansielt regnskap

KLP konsern

Note	Per 2. kvartal 2016	Per 1. kvartal 2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
ANSVARLIGE INVESTERINGER								
Antall selskaper utelukket fra investeringsporteføljen	159	124	124	99	69	64	64	59
Antall nye selskaper utelukket fra investeringsporteføljen akkumulert	36	0	20	31	9	1	6	3
Antall reinkluderte selskaper i investeringsporteføljen akkumulert	1	0	4	1	4	1	1	3
Antall generalforsamlinger i norske selskaper hvor KLP har stemt (andel)	88 (96%)	8 (73%)	97 (91%)	105 (93%)	95 (95%)	113 (92%)	130	127
Antall generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (andel)	2 046 (89%)	297 (66%)	2 445 (83%)	2 439 (82%)	2 259 (76%)	2 099 (75%)	1662	1 533
1 Antall selskaper KLP har fulgt opp	123	86	176	109	41	143	96	25
Markedsverdi for investeringer i fornybar energi i Norge (millioner kroner)	22 092	21 194	20 189	19 876	18 865			
Markedsverdi for investeringer i fornybar energi i utviklingsland (millioner kroner)	252	250	226	131	36			
Markedsverdi for investeringer i bank og finans i utviklingsland (millioner kroner)	248	229	229	201	8			
ANSATTE								
Antall ansatte	952	942	939	899	856	808	775	762
Akkumulert sykefravær	4,5 %	5,3 %	4,2 %	4,7 %	3,9 %	4,2 %	4,6 %	4,4 %
Sykefravær (inneværende kvartal)	3,7 %	5,3 %	4,3 %					
MILJØ								
2 Energiforbruk kWh KLP Huset	1 860 076	1 116 567	3 276 544	3 452 909	3 487 989	3 795 878	3 489 425	5 367 259
2 Energiforbruk kWh egne kontorer Trondheim	119 706	66 470	232 399	230 936	254 063	221 703	165 135	357 159
2 Energiforbruk kWh eget kontor Bergen	190 873	139 011	413 699	416 813	507 026	445 918	460 518	541 337
2 Kilo CO ₂ -ekvivalenter fra fly	289 517	136 564	650 557	652 324	609 203	387 429	333 081	300 370

NOTE 1 DIALOG

Antall selskaper som KLP har vært i direkte kontakt med i angitt tidsrom angående sosiale-, miljø-, eller styringsmessige utfordringer knyttet til selskapets drift. Dette inkluderer både selskaper som har tatt initiativet til å kommunisere hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer på en positiv måte, samt tilfeller hvor KLP har innledet kontakt på bakgrunn av bekymringsverdige opplysninger.

NOTE 2 ENERGIFORBRUK

KLP benytter Optima energioppfølgingssystem. Systemet gir automatisk avlesning av strømforbruket. Dersom det oppstår problemer med avlesningen sendes det fiktive/genererte timesverdier til totalberegningen. KLP Huset har flere titalls målere hvor slike feil kan oppstå. Det benyttes til enhver tid oppdaterte tall på vårt energiforbruk. Forsinket oppdatering kan gjøre at energiforbruket endres tilbake i tid. KLPs regionskontor i Bergen flyttet til nye lokaler 13/6-2016. Dette fører til et lavere energiforbruk for lokasjon Bergen i 2. kvartal 2016, grunnet verdier kun frem til datoen for flytting. Energital for nytt kontorlokale er ikke tilgjengelige på rapporteringsdatoen. Energitalene for lokasjon Bergen i 2. kvartal 2016 vil derfor bli oppdatert ifbm. 3. kvartals rapporteringen.

Regnskap

Kommunal Landspensjonskasse

Resultatregnskap

Kommunal Landspensjonskasse

Note	Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
3	Premieinntekter for egen regning	12 119	9 600	19 674	25 548	38 789
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	1 159	1 232	1 548	2 112	5 832
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	2 262	2 277	4 317	4 329	8 469
	Verdiendringer på investeringer	769	-4 644	3 314	5 295	7 082
	Realisert gevinst og tap på investeringer	2 937	1 643	2 019	-2 830	-5 955
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	7 127	508	11 198	8 906	15 428
	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	34	3	52	48	77
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	228	218	456	445	888
4	Erstatninger	-4 035	-3 818	-8 039	-7 591	-15 283
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	-12 683	-4 379	-17 731	-22 986	-16 532
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	-51	-40	-57	-67	-9
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfaste forpliktelser	0	0	0	0	-17 508
	Ufordelt overskuddsmidler til forsikringskontraktene	-1 966	-1 277	-4 029	-2 691	0
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-218	-237	-456	-463	-922
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-226	-211	-454	-430	-874
	Resultat av teknisk regnskap	328	366	615	719	4 054
	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	491	289	793	545	1 232
	Andre inntekter	0	4	1	6	13
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-88	-80	-213	-141	-422
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	403	213	581	410	822
	Resultat før skattekostnad	732	580	1 196	1 129	4 876
	Skattekostnader	331	-91	256	-102	-489
	Resultat før andre resultatkomponenter	1 062	489	1 452	1 026	4 387
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	0	0	-59	0	124
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	15	0	-31
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	-44	0	93
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	0	0	-29	0	71
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	9	0	-20
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	5	0	-13
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	-15	0	39
	Utvidet resultat	0	0	-59	0	132
	TOTALRESULTAT	1 062	489	1 392	1 026	4 519

Balanse

Kommunal Landspensjonskasse

Note	Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
EIENDELER				
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN				
	Immaterielle eiendeler	494	419	454
7	Investerings eiendommer	1 001	891	893
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	1 704	1 552	1 673
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	3 914	3 156	3 738
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	13 225	14 664	16 304
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	10 274	8 039	9 458
	Fordringer	7 207	5 354	759
	Andre eiendeler	943	984	693
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	38 762	35 059	33 973
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE				
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	52 597	47 829	53 386
	Aksjer og andeler i tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	390	322	364
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	165 145	158 335	162 588
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	226 073	202 679	205 497
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	444 205	409 164	421 835
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	260	237	264
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	694	669	678
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 151	1 151	1 108
	Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen	2 105	2 056	2 050
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	446 310	411 220	423 885
	SUM EIENDELER	485 071	446 280	457 858

Balanse – forts.

Kommunal Landspensjonskasse

Note	Millioner kroner	30.06.2016	30.06.2015	31.12.2015
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE				
	Innskutt egenkapital	10 424	9 215	10 422
	Opptjent egenkapital	14 579	9 694	13 186
	Sum egenkapital	25 002	18 909	23 609
6	Ansvarlig lånekapital mv.	8 199	9 754	11 105
	Premiereserve	368 440	351 326	353 401
	Tilleggsavsetninger	20 258	17 107	20 170
	Kursreguleringsfond	23 991	20 913	21 472
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	15 344	12 885	15 284
	Udisponert resultat til kunder	3 993	2 667	0
	Sum forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	432 026	404 897	410 327
	Premiereserve	1 739	1 702	1 684
	Tilleggsavsetninger	114	91	114
	Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	240	213	238
	Udisponert resultat til kunder	27	24	0
	Sum forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	2 120	2 030	2 036
	Pensjonsforpliktelser	492	503	423
	Forpliktelser ved skatt	170	15	446
9	Forpliktelser	16 984	10 082	9 793
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	77	89	120
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	485 071	446 280	457 858
POSTER UTENOM BALANSEN				
	Betingede forpliktelser	13 679	8 843	13 721

Egenkapitaloppstilling

Kommunal Landspensjonskasse

2016 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2016	10 422	3 364	9 822	23 609
Resultat før andre resultatkomponenter (udisponert)		210	1 241	1 452
Utvidet resultat som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)				
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			-59	-59
Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet			15	15
Sum poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)			-44	-44
Utvidet resultat som senere vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)				
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-29	-29
Justering av forsikringsforpliktelsene			9	9
Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet			5	5
Sum poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)			-15	-15
Sum utvidet resultat (udisponert)			-59	-59
Totalresultat (udisponert)		210	1 182	1 392
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	1			1
Sum transaksjoner med eierne	1			1
Egenkapital 30.06.2016	10 424	3 574	11 004	25 002

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn ordinært egenkapitaltilskudd på 1 216 millioner med forfall i 3. kvartal.

Egenkapitaloppstilling – forts.

Kommunal Landspensjonskasse

2015 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2014	9 173	528	7 754	17 454
Prinsippendring, oppløsning av sikkerhetsavsetning i KLP Skadeforsikring AS			387	387
Egenkapital 01.01.2015	9 173	528	8 140	17 841
Resultat før andre resultatkomponenter (udisponert)		161	865	1 026
Utvidet resultat som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)				
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			0	0
Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet			0	0
Sum poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)			0	0
Utvidet resultat som senere vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)				
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			0	0
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet			0	0
Sum poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet (udisponert)			0	0
Sum utvidet resultat (udisponert)			0	0
Totalresultat (udisponert)		161	865	1 026
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	42			42
Sum transaksjoner med eierne	42			42
Egenkapital 30.06.2015	9 215	689	9 005	18 909

Egenkapitaloppstilling – forts.

Kommunal Landspensjonskasse

2015 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2014	9 173	528	7 754	17 454
Prinsippendring, oppløsning av sikkerhetsavsetning i KLP Skadeforsikring AS			387	387
Egenkapital 01.01.2015	9 173	528	8 140	17 841
Resultat før andre resultatkomponenter		2 836	1 551	4 387
Utvidet resultat som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet				
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			124	124
Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet			-31	-31
Sum poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet			93	93
Utvidet resultat som senere vil bli omklassifisert til resultatet				
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			71	71
Justering av forsikringsforpliktelsene			-20	-20
Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet			-13	-13
Sum poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet			39	39
Sum utvidet resultat			132	132
Totalresultat		2 836	1 682	4 519
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 249			1 249
Sum transaksjoner med eierne	1 249			1 249
Egenkapital 31.12.2015	10 422	3 364	9 822	23 609

Kontantstrømoppstilling

Kommunal Landspensjonskasse

Millioner kroner	01.01.2016- 30.06.2016	01.01.2016- 31.03.2016	01.01.2015- 31.12.2015	01.01.2015- 30.09.2015	01.01.2015- 30.06.2015
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	3 167	6	-6 062	-6 267	-4 713
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-89	-30	-130	-82	-53
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter ²	-2 834	2	6 412	6 464	5 275
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	244	-22	219	115	509
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	654	654	434	434	434
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	898	632	654	549	943

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

Noter til regnskapet

Kommunal Landspensjonskasse

Note 1 REGNSKAPSPRINSIPPER OG ESTIMATER

Regnskapsprinsipper

Regnskapet i denne delårsrapporten viser regnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2016 – 30.06.2016. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikrings-selskaper (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrap-
portering. Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2015 med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2015. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no.

Som følge av endringer i forsikringsvirksomhetsloven med virkning fra 01.01.2016 har KLPs datterselskap KLP Skadeforsikring AS oppløst selskapets sikkerhetsavsetning. KLP innregner sine investeringer i datterselskap etter egenkapitalmetoden,

og endringen i datterselskapet er derav behandlet som en prinsippendring i KLP. Endringen har hatt følgende effekter på KLPs regnskap og sammenligningstall:

Resultatregnskap Millioner kroner	2. kvartal 2015	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Netto inntekt fra investeringer i selskapsporteføljen	43	0	18

Balanse Millioner kroner	30.06.15	31.12.15	Endret IB 01.01.15
Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	387	405	387
Opptjent egenkapital	387	405	387

KLP har i 2016 endret metode for periodisering av feriepengene. Dette har gitt en økning i personalkostnader med 31,4 millioner kroner, som inngår i regnskapslinjen «Forsikringsrelaterte driftskostnader». Sammenligningstallene for 2015 er omarbeidet. Det er ikke andre endringer i regnskapsprinsippene som har hatt vesentlig betydning for delårsregnskapet per 30.06.2016.

Note 2 VERDIENDRING EIENDOMSINVESTERINGER

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterselskaper er verdivurdert per 30. juni 2016.

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Verdiregulering inkludert valutaendringer	702	756	427	1 108	3 748
Valutasikring	476	-270	1 088	37	-1 097
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	1 178	486	1 515	1 146	2 651

Note 3 PREMIEINTEKTER FOR EGEN REGNING

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Forfalte premier, brutto	12 222	10 042	17 940	15 954	29 543
Avgitte gjenforsikringspremier	-1	-1	-1	-1	-2
Overføring av premiereserve fra andre ¹	-102	-441	1 736	9 594	9 247
Sum premieinntekter for egen regning	12 119	9 600	19 674	25 548	38 789

¹ Overføring av premiereserver fra andre for 2. kvartal 2015 og 2016 er negativ. Årsaken til dette er at KLP først ved endelig sluttavregning for tilflytting av nye kunder får opplyst kundenes respektive fordeling mellom premiereserve, tilleggsavsetninger og premiefond. Ved sluttavregningen gjøres det derfor en ompostering fra premiereserve til premiefond og tilleggsavsetninger.

Note 4 ERSTATNINGER

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Utbetalte erstatninger	4 014	3 796	7 912	7 445	15 139
Endring i erstatningsavsetninger	1	0	3	-1	-4
Overføring av premiereserve til andre	20	21	124	147	147
Sum erstatninger	4 035	3 818	8 039	7 591	15 283

Note 5 FORSIKRINGSRELATERTE DRIFTSKOSTNADER

Millioner kroner	2. kvartal 2016	2. kvartal 2015	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2015 -30.06.2015	Året 2015
Personalkostnader	126	124	267	261	554
Avskrivninger og nedskrivninger	22	18	43	37	80
Andre driftskostnader	71	94	147	165	289
Sum forsikringsrelaterede driftskostnader	218	237	456	463	922

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter KLP verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsespesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

Finansielle instrumenter som måles til amortisert kost

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

Finansielle instrumenter som måles til virkelig verdi

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

Investeringer som holdes til forfall

Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
Gjeldsinstrumenter som måles til virkelig verdi

a) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indices
- Bloomberg
- Reuters

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Siste prioritet er Reuters.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer - annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. For de papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskapsespesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

I tillegg til Nordic Bond Pricing, distribuerer norske banker spreader for et utvalg utstedere. Det kan benyttes spreadkurver basert på en data fra disse fire. Slike spreadkurver skal som hovedregel legges til grunn et likevektet gjennomsnitt fra de fire bankene.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

Øvrige utlån og fordringer

e) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs (OTC) og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedspåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslagjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. KLPs utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslagjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kreditt-rating signifikant siden utbetalingsdatoen.

f) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

Egenkapitalinstrumenter

g) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Reuters

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

h) Aksjer (unoterte)

KLP benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

i) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond, fondenes virkelig verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for KLP.

Derivater

j) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til KLP handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte. Bloomberg fungerer som sekundærkilde.

k) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

l) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

m) FX-swapper

FX-swapper med forfall innen ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swapper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid, og det benyttes basisjusterte swapkurver til prising.

Gjeld til kredittinstitusjoner

n) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Ansvarlig lånekapital

o) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

p) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

30.06.16 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investerings- valgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	686	791	8 976	9 976	75	79	9 737	10 846
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	227	227	1	1	247	247
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	5 971	6 335	16 852	18 635	62	72	22 885	25 043
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	332	332	2	2	351	351
Sum investeringer som holdes til forfall	6 693	7 163	26 387	29 170	140	155	33 221	36 488
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 944	2 138	27 342	30 867	157	180	29 443	33 185
Opptjente ikke forfalte renter	35	35	563	563	4	4	602	602
Utenlandske obligasjonslån	4 480	4 908	59 261	66 136	384	430	64 124	71 474
Opptjente ikke forfalte renter	73	73	1 178	1 178	8	8	1 259	1 259
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	6 531	7 154	88 344	98 744	554	622	95 429	106 520
ØVRIGE UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 736	2 759	0	0	2 736	2 759
Lån med offentlig garanti	0	0	38 241	38 990	0	0	38 241	38 990
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	9 168	9 151	0	0	9 168	9 151
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	269	269	0	0	269	269
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	50 413	51 168	0	0	50 413	51 168
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost	13 225	14 317	165 145	179 082	694	777	179 063	194 176
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	407	407	5 307	5 307	0	0	5 714	5 714
Utenlandske aksjer	0	0	18 584	18 584	0	0	18 584	18 584
Sum aksjer	407	407	23 891	23 891	0	0	24 298	24 298
Eiendomsfond	0	0	1 223	1 223	0	0	1 223	1 223
Norske aksjefond	0	0	48 562	48 562	447	447	49 009	49 009
Utenlandske aksjefond	0	0	7 853	7 853	0	0	7 853	7 853
Sum aksjefondsandeler	0	0	57 637	57 637	447	447	58 084	58 084
Norske alternative investeringer	0	0	2 401	2 401	14	14	2 416	2 416
Utenlandske alternative investeringer	0	0	376	376	0	0	376	376
Sum alternative investeringer	0	0	2 777	2 777	14	14	2 792	2 792

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

30.06.16 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investerings- valgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	4 466	4 466	27 665	27 665	0	0	32 130	32 130
Utenlandske obligasjoner	172	172	22 342	22 342	0	0	22 514	22 514
Opptjente ikke forfalte renter	32	32	325	325	0	0	356	356
Norske obligasjonsfond	2 204	2 204	45 429	45 429	617	617	48 251	48 251
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 018	13 018	0	0	13 018	13 018
Opptjente ikke forfalte renter	9	9	105	105	5	5	120	120
Norske sertifikater	701	701	7 351	7 351	0	0	8 052	8 052
Utenlandske sertifikater	0	0	247	247	0	0	247	247
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	9	9	0	0	14	14
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7 589	7 589	116 491	116 491	622	622	124 702	124 702
Norske utlån og fordringer	933	933	6 322	6 322	13	13	7 268	7 268
Utenlandske utlån og fordringer	290	290	4 254	4 254	52	52	4 596	4 596
Sum utlån og fordringer	1 223	1 223	10 576	10 576	64	64	11 864	11 864
DERIVATER								
Renteswapper	905	905	287	287	0	0	1 192	1 192
Valutaterminer	0	0	1 616	1 616	3	3	1 620	1 620
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	905	905	1 903	1 903	3	3	2 812	2 812
Andre finansielle eiendeler	150	150	12 796	12 796	0	0	12 946	12 946
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til virkelig verdi	10 274	10 274	226 073	226 073	1 151	1 151	237 498	237 498
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	967	967	0	0	967	967
Valutaterminer	1	1	2 457	2 457	8	8	2 465	2 465
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	1	1	3 424	3 424	8	8	3 433	3 433
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 281	6 271	0	0	0	0	6 281	6 271
Fondsobligasjoner	1 919	1 919	0	0	0	0	1 919	1 919
Sum ansvarlig lånekapital mv.	8 199	8 190	0	0	0	0	8 199	8 190
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	250	250	1	1	251	251
Utenlandske call money ¹	919	919	263	263	0	0	1 183	1 183
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	920	920	513	513	1	1	1 434	1 434

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

30.06.15 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	831	927	9 845	10 828	65	69	10 741	11 824
Opptjente ikke forfalte renter	20	20	242	242	1	1	263	263
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	8 448	8 365	17 822	19 184	97	107	26 368	27 656
Opptjente ikke forfalte renter	49	49	361	361	2	2	411	411
Sum investeringer som holdes til forfall	9 348	9 361	28 271	30 615	165	179	37 783	40 154
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 580	1 713	25 981	28 625	142	159	27 703	30 497
Opptjente ikke forfalte renter	29	29	566	566	4	4	598	598
Utenlandske obligasjonslån	3 648	3 950	53 568	57 624	350	379	57 567	61 953
Opptjente ikke forfalte renter	59	59	1 105	1 105	8	8	1 172	1 172
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	5 316	5 751	81 220	87 920	504	549	87 041	94 220
ØVRIGE UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	4 308	4 330	0	0	4 308	4 330
Lån med offentlig garanti	0	0	36 044	36 679	0	0	36 044	36 679
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	8 215	8 221	0	0	8 215	8 221
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	277	277	0	0	277	277
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	48 844	49 507	0	0	48 844	49 507
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost	14 664	15 112	158 335	168 042	669	728	173 668	183 882
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	393	393	4 823	4 823	0	0	5 216	5 216
Utenlandske aksjer	0	0	22 527	22 527	0	0	22 527	22 527
Sum aksjer	393	393	27 350	27 350	0	0	27 744	27 744
Eiendomsfond	0	0	389	389	0	0	389	389
Norske aksjefond	0	0	46 322	46 322	444	444	46 766	46 766
Utenlandske aksjefond	0	0	6 427	6 427	0	0	6 427	6 427
Sum aksjefondsandeler	0	0	53 138	53 138	444	444	53 582	53 582
Norske alternative investeringer	0	0	2 044	2 044	14	14	2 058	2 058
Utenlandske alternative investeringer	0	0	102	102	0	0	102	102
Sum alternative investeringer	0	0	2 146	2 146	14	14	2 160	2 160

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE (FORTS.)

30.06.15 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	3 296	3 296	25 029	25 029	0	0	28 325	28 325
Utenlandske obligasjoner	112	112	18 992	18 992	0	0	19 104	19 104
Opptjente ikke forfalte renter	32	32	359	359	0	0	391	391
Norske obligasjonsfond	1 852	1 852	42 711	42 711	634	634	45 197	45 197
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	12 142	12 142	0	0	12 142	12 142
Opptjente ikke forfalte renter	11	11	141	141	6	6	158	158
Norske sertifikater	542	542	6 156	6 156	0	0	6 698	6 698
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	20	20	0	0	25	25
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	5 849	5 849	105 551	105 551	640	640	112 040	112 040
Norske utlån og fordringer	1 068	1 068	7 633	7 633	17	17	8 719	8 719
Utenlandske utlån og fordringer	400	400	2 737	2 737	33	33	3 170	3 170
Sum utlån og fordringer	1 468	1 468	10 371	10 371	51	51	11 889	11 889
DERIVATER								
Renteswapper	329	329	298	298	0	0	626	626
Aksjeopsjoner	0	0	162	162	1	1	163	163
Valutaterminer	0	0	171	171	0	0	171	171
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	329	329	631	631	2	2	961	961
Andre finansielle eiendeler	1	1	3 493	3 493	0	0	3 494	3 494
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til virkelig verdi	8 039	8 039	202 679	202 679	1 151	1 151	211 869	211 869
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	853	853	0	0	853	853
Valutaterminer	3	3	3 260	3 260	6	6	3 269	3 269
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	3	3	4 113	4 113	6	6	4 122	4 122
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	8 478	8 493	0	0	0	0	8 478	8 493
Fondsobligasjoner	1 277	1 292	0	0	0	0	1 277	1 292
Sum ansvarlig lånekapital mv.	9 754	9 785	0	0	0	0	9 754	9 785
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	57	57	0	0	57	57
Utenlandske call money ¹	299	299	172	172	2	2	472	472
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	299	299	228	228	2	2	529	529

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

31.12.15 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	840	915	9 477	10 298	65	68	10 382	11 281
Opptjente ikke forfalte renter	24	24	211	211	1	1	236	236
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	9 074	9 076	14 347	15 919	69	79	23 490	25 074
Opptjente ikke forfalte renter	75	75	223	223	1	1	299	299
Norske sertifikater	0	0	499	499	0	0	499	499
Sum investeringer som holdes til forfall	10 013	10 089	24 758	27 151	136	149	34 907	37 389
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 894	2 030	26 655	29 314	152	169	28 702	31 513
Opptjente ikke forfalte renter	44	44	709	709	3	3	756	756
Utenlandske obligasjonslån	4 275	4 593	58 107	62 994	379	415	62 761	68 002
Opptjente ikke forfalte renter	78	78	1 150	1 150	8	8	1 236	1 236
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	6 291	6 745	86 621	94 167	543	595	93 455	101 507
ØVRIGE UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 389	3 415	0	0	3 389	3 415
Lån med offentlig garanti	0	0	37 471	38 065	0	0	37 471	38 065
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	10 132	10 094	0	0	10 132	10 094
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	217	217	0	0	217	217
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	51 209	51 791	0	0	51 209	51 791
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost	16 304	16 834	162 588	173 109	678	744	179 571	190 687
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	415	415	5 094	5 094	0	0	5 509	5 509
Utenlandske aksjer	0	0	18 300	18 300	0	0	18 300	18 300
Sum aksjer	415	415	23 394	23 394	0	0	23 808	23 808
Eiendomsfond	0	0	1 040	1 040	0	0	1 040	1 040
Norske aksjefond	0	0	48 175	48 175	446	446	48 620	48 620
Utenlandske aksjefond	0	0	7 301	7 301	0	0	7 301	7 301
Sum aksjefondsandeler	0	0	56 516	56 516	446	446	56 962	56 962
Norske alternative investeringer	0	0	2 062	2 062	14	14	2 076	2 076
Utenlandske alternative investeringer	0	0	318	318	0	0	318	318
Sum alternative investeringer	0	0	2 380	2 380	14	14	2 394	2 394

Note 6 VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER (FORTS.)

31.12.15 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	4 189	4 189	24 982	24 982	0	0	29 172	29 172
Utenlandske obligasjoner	641	641	21 143	21 143	0	0	21 785	21 785
Opptjente ikke forfalte renter	31	31	413	413	0	0	444	444
Norske obligasjonsfond	2 141	2 141	43 236	43 236	599	599	45 976	45 976
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	12 224	12 224	0	0	12 224	12 224
Norske sertifikater	470	470	6 374	6 374	0	0	6 844	6 844
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	9	9	0	0	14	14
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7 476	7 476	108 383	108 383	599	599	116 458	116 458
Norske utlån og fordringer	597	597	6 148	6 148	20	20	6 765	6 765
Utenlandske utlån og fordringer	327	327	5 923	5 923	27	27	6 277	6 277
Sum utlån og fordringer	925	925	12 071	12 071	47	47	13 042	13 042
DERIVATER								
Renteswapper	614	614	350	350	0	0	964	964
Akseopsjoner	0	0	6	6	0	0	6	6
Valutaterminer	0	0	136	136	1	1	137	137
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	614	614	492	492	1	1	1 107	1 107
Andre finansielle eiendeler	29	29	2 262	2 262	1	1	2 292	2 292
Sum finansielle eiendeler som regnskapsføres til virkelig verdi	9 458	9 458	205 497	205 497	1 108	1 108	216 063	216 063
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	1 134	1 134	0	0	1 134	1 134
Valutaterminer	2	2	5 270	5 270	16	16	5 287	5 287
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	2	6 404	6 404	16	16	6 421	6 421
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	9 541	9 506	0	0	0	0	9 541	9 506
Fondsobligasjoner	1 564	1 588	0	0	0	0	1 564	1 588
Sum ansvarlig lånekapital mv.	11 105	11 094	0	0	0	0	11 105	11 094
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske call money ¹	572	572	127	127	0	0	699	699
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	573	573	127	127	0	0	700	700

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI

30.06.16 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 280	5 308	0	7 589
Sertifikater	0	705	0	705
Obligasjoner	67	4 603	0	4 670
Obligasjonsfond	2 214	0	0	2 214
Utlån og fordringer	381	842	0	1 223
Aksjer og andeler	0	362	45	407
Aksjer	0	362	45	407
Finansielle derivater	0	905	0	905
Andre finansielle eiendeler	0	150	0	150
Sum selskapsporteføljen	2 661	7 568	45	10 274
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	82 579	33 912	0	116 491
Sertifikater	5 356	2 252	0	7 608
Obligasjoner	18 671	31 660	0	50 331
Obligasjonsfond	58 552	0	0	58 552
Utlån og fordringer	9 875	702	0	10 576
Aksjer og andeler	73 540	1 836	8 930	84 306
Aksjer	21 327	1 106	1 458	23 891
Aksjefond	52 213	0	79	52 291
Eiendomsfond	0	354	881	1 235
Spesialfond	0	376	0	376
Private Equity	0	0	6 512	6 512
Finansielle derivater	0	1 903	0	1 903
Andre finansielle eiendeler	0	12 796	0	12 796
Sum kollektivporteføljen	165 993	51 150	8 930	226 073

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

30.06.16 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	622	0	0	622
Obligasjonsfond	622	0	0	622
Utlån og fordringer	64	0	0	64
Aksjer og andeler	447	14	0	461
Aksjefond	447	0	0	447
Spesialfond	0	14	0	14
Finansielle derivater	0	3	0	3
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 133	18	0	1 151
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	169 787	58 736	8 975	237 498
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 001	1 001
Sum investeringseiendom	0	0	1 001	1 001
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	920	0	0	920
Sum selskapsporteføljen	920	1	0	920
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3 424	0	3 424
Gjeld til kredittinstitusjoner	513	0	0	513
Sum kollektivporteføljen	513	3 424	0	3 937
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	8	0	8
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	0	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1	8	0	9
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	1 434	3 433	0	4 866

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

30.06.15 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1 902	3 947	0	5 849
Sertifikater	0	547	0	547
Obligasjoner	39	3 400	0	3 439
Obligasjonsfond	1 863	0	0	1 863
Utlån og fordringer	1 104	363	0	1 468
Aksjer og andeler	0	387	6	393
Aksjer	0	387	6	393
Finansielle derivater	0	329	0	329
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum selskapsporteføljen	3 006	5 027	6	8 039
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	74 675	30 876	0	105 551
Sertifikater	4 307	1 870	0	6 177
Obligasjoner	15 374	29 007	0	44 380
Obligasjonsfond	54 994	0	0	54 994
Utlån og fordringer	8 696	1 674	0	10 371
Aksjer og andeler	72 522	3 490	6 621	82 634
Aksjer	25 329	956	1 072	27 357
Aksjefond	47 194	0	65	47 259
Eiendomsfond	0	389	0	389
Spesialfond	0	2 146	0	2 146
Private Equity	0	0	5 484	5 484
Finansielle derivater	0	631	0	631
Andre finansielle eiendeler	0	3 493	0	3 493
Sum kollektivporteføljen	155 893	40 165	6 621	202 679

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

30.06.15 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	640	0	0	640
Obligasjonsfond	640	0	0	640
Utlån og fordringer	51	0	0	51
Aksjer og andeler	444	14	0	458
Aksjefond	444	0	0	444
Spesialfond	0	14	0	14
Finansielle derivater	0	2	0	2
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 135	15	0	1 151
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	160 034	45 207	6 627	211 869
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	891	891
Sum investeringseiendom	0	0	891	891
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3	0	3
Gjeld til kredittinstitusjoner	299	0	0	299
Sum selskapsporteføljen	299	3	0	302
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	4 113	0	4 113
Gjeld til kredittinstitusjoner	228	0	0	228
Sum kollektivporteføljen	228	4 113	0	4 341
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	6	0	6
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	0	0	2
Sum investeringsvalgporteføljen	2	6	0	8
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	529	4 122	0	4 651

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

31.12.15 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 623	4 853	0	7 476
Sertifikater	0	474	0	474
Obligasjoner	483	4 378	0	4 861
Obligasjonsfond	2 141	0	0	2 141
Utlån og fordringer	896	29	0	925
Aksjer og andeler	0	370	45	415
Aksjer	0	370	45	415
Finansielle derivater	0	614	0	614
Andre finansielle eiendeler	0	29	0	29
Sum selskapsporteføljen	3 519	5 895	45	9 458
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	78 014	30 369	0	108 383
Sertifikater	5 331	1 053	0	6 384
Obligasjoner	17 223	29 317	0	46 539
Obligasjonsfond	55 460	0	0	55 460
Utlån og fordringer	11 161	910	0	12 071
Aksjer og andeler	69 960	3 722	8 608	82 290
Aksjer	21 053	972	1 369	23 394
Aksjefond	48 906	0	76	48 982
Eiendomsfond	0	370	670	1 040
Spesialfond	0	2 380	0	2 380
Private Equity	0	0	6 494	6 494
Finansielle derivater	0	492	0	492
Andre finansielle eiendeler	0	2 262	0	2 262
Sum kollektivporteføljen	159 134	37 755	8 608	205 497

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

31.12.15 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	599	0	0	599
Obligasjonsfond	599	0	0	599
Utlån og fordringer	47	0	0	47
Aksjer og andeler	446	14	0	459
Aksjefond	446	0	0	446
Spesialfond	0	14	0	14
Finansielle derivater	0	1	0	1
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 092	16	0	1 108
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	163 745	43 666	8 653	216 063
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	893	893
Sum investeringseiendom	0	0	893	893
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2	0	2
Gjeld til kredittinstitusjoner	573	0	0	573
Sum selskapsporteføljen	573	2	0	575
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	6 404	0	6 404
Gjeld til kredittinstitusjoner	127	0	0	127
Sum kollektivporteføljen	127	6 404	0	6 531
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	16	0	16
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	0	16	0	16
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	700	6 421	0	7 121

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Selskapsporteføljen	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01	45	6	6
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	0	0	39
Utgående balanse 30.06/31.12	45	6	45
Realisert gevinst/tap	0	0	0

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Kollektivporteføljen	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01	1 369	1 213	1 213
Solgt	-4	0	-264
Kjøpt	2	4	619
Urealiserte endringer	92	-145	-199
Utgående balanse 30.06/31.12	1 458	1 072	1 369
Realisert gevinst/tap	0	0	-24

Endringer i nivå 3 aksjefond, unoterte Kollektivporteføljen	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01	76	70	70
Solgt	0	0	-8
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	3	-5	13
Utgående balanse 30.06/31.12	79	65	76
Realisert gevinst/tap	0	0	0

Endringer i nivå 3 private equity og eiendomsfond Kollektivporteføljen	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01	7 164	5 008	5 008
Solgt	-470	-395	-1 188
Kjøpt	1 004	823	2 285
Urealiserte endringer	-304	47	1 059
Utgående balanse 30.06/31.12	7 393	5 484	7 164
Realisert gevinst/tap	99	55	182

Note 7 VIRKELIG VERDI HIERARKI (FORTS.)

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom Selskapsporteføljen	Bokført verdi 30.06.2016	Bokført verdi 30.06.2015	Bokført verdi 31.12.2015
Inngående balanse 01.01	893	890	890
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	108	1	3
Utgående balanse 30.06/31.12	1 001	891	893
Realisert gevinst/tap	-32	0	0
Sum nivå 3	9 976	7 518	9 546

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 6 for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Nivå 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 6 for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 6, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 6.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 499 millioner kroner per 30.06.2016 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I perioden mellom 31.03.2016 til 30.06.2016 er det flyttet aksjer for 68 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2. Fra nivå 2 til nivå 1 er det flyttet aksjer for 28 millioner kroner. Alle flyttinger skyldes endring i likviditet.

Det er ikke blitt gjort noen flyttinger til nivå 3 i perioden.

Note 8 PRESENTASJON AV EIENDELER OG GJELD SOM ER GJENSTAND FOR NETTO OPPGJØR

30.06.16 Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	2 359	0	2 359	-843	-1 433	135
Sum	2 359	0	2 359	-843	-1 433	135
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER						
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 451	0	1 451	-842	-513	97
Sum eiendeler selskapsporteføljen	905	0	905	0	-920	36
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-1	-1	2
Sum	2 359	0	2 359	-843	-1 433	135
GJELD						
Finansielle derivater	2 980	0	2 980	-843	-2 211	20
Sum	2 980	0	2 980	-843	-2 211	20
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD						
Sum gjeld kollektivporteføljen	2 972	0	2 972	-842	-2 199	20
Sum gjeld selskapsporteføljen	1	0	1	0	-1	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	8	0	8	-1	-11	0
Sum	2 980	0	2 980	-843	-2 211	20
30.06.15						
Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	962	0	962	-415	-529	43
Sum	962	0	962	-415	-529	43
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER						
Sum eiendeler kollektivporteføljen	631	0	631	-415	-228	0
Sum eiendeler selskapsporteføljen	329	0	329	0	-299	43
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	2	0	2	0	-2	1
Sum	962	0	962	-415	-529	43
GJELD						
Finansielle derivater	4 122	0	4 122	-414	-3 590	134
Sum	4 122	0	4 122	-414	-3 590	134
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD						
Sum gjeld kollektivporteføljen	4 113	0	4 113	-414	-3 583	131
Sum gjeld selskapsporteføljen	3	0	3	0	-2	1
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	6	0	6	0	-6	2
Sum	4 122	0	4 122	-414	-3 590	134

Note 8 PRESENTASJON AV EIENDELER OG GJELD SOM ER GJENSTAND FOR NETTO OPPGJØR – FORTS.

31.12.15 Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	1 107	0	1 107	-368	-700	43
Sum	1 107	0	1 107	-368	-700	43
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER						
Sum eiendeler kollektivporteføljen	492	0	492	-367	-127	1
Sum eiendeler selskapsporteføljen	614	0	614	0	-573	42
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	1	0	1	-1	0	0
Sum	1 107	0	1 107	-368	-700	43
GJELD						
Finansielle derivater	6 421	0	6 421	-368	-4 442	1 628
Sum	6 421	0	6 421	-368	-4 442	1 628
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD						
Sum gjeld kollektivporteføljen	6 404	0	6 404	-367	-4 432	1 620
Sum gjeld selskapsporteføljen	2	0	2	0	0	2
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	16	0	16	-1	-9	6
Sum	6 421	0	6 421	-368	-4 442	1 628

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

Note 9 FORPLIKTELSER

Millioner kroner	30.06.16	30.06.15	31.12.15
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	11 398	4 605	98
Forskuddstrekk pensjonsordning	566	607	327
Leverandørgjeld	8	9	9
Derivater	3 433	4 122	6 421
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 434	529	700
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring	131	194	2 210
Øvrige kortsiktige forpliktelser	15	15	28
Sum forpliktelser	16 984	10 082	9 793

Note 10 SOLVENSARGINDEKNING

Solvens II er innført fra 01.01.2016 og beregningen av solvensmargin endres fullstendig samtidig med at tidligere krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning bortfaller. I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede

etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av selskapets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet. Ansvarlige lån med første renteendring i 2017 kan derfor innfris uten at det påvirker kapitaldekningen.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er selskapets kapitaldekning 189 % som er godt over selskapets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er kapitaldekningen 343 %.

	30.06.2016	31.12.2015
Solvens II	189 %	187 %

Milliarder kroner	30.06.2016		30.06.2016
FORENKLET SOLVENS II BALANSE			
Eiendeler, bokført	485	Beste estimat	437
Merverdier HTF/lån og fordringer	14	Risikomargin	14
Merverdier øvrige utlån	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	9
Øvrige mer/mindreverdier	0	Andre forpliktelser	18
Utsatt skattefordel	0	Utsatt skatteforpliktelse	0
Sum eiendeler	500	Sum forpliktelser	477
		Eiendeler minus forpliktelser	23
		- Utsatt skattefordel	0
		- Risikoutjevningfond	-3
		+ Fondsobligasjonslån	2
		Basiskapital - kapitalgruppe 1	21
		Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	21
		Ansvarlige lån	7
		Risikoutjevningfond	3
		Basiskapital - kapitalgruppe 2	10
		Supplerende kapital	9
		Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	9
		Frdrag for maks. kapital i gruppe 2	-12
		Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	8
		Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	29
		Solvenskapitalkrav (SCR)	15
		Minstekapitalkrav (MCR)	4
		Kapitaldekning Solvens II	189 %

All post sendes til

Kommunal Landspensjonskasse,
Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo
Elektroniske henvendelser:
klp.no/kontakt

www.klp.no

Organisasjonsnr.: 938 708 606

Hovedkontor Oslo

Besøksadresse:
Dronning Eufemias gate 10, Oslo
Sentralbord: 05554
Faks: 22 03 36 00

Regionskontor Bergen

Besøksadresse:
Zander Kaes gate 7, Bergen
Kundesenter: 05554
Faks: 55 54 85 90